

ISSN 2287-030X

วารสารวิชาการ

หอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Journal

ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑

Vol.6 No.2 July - December 2018

วารสารวิชาการ

หอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Journal

ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑

Vol. 6 No. 2 July – December 2018

ISSN 2287-030x

วัตถุประสงค์

๑. ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้วิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และศิลปวัฒนธรรม
๒. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านมรดกศิลปวัฒนธรรม วิชาชีพ และวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
๓. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจกรรมการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติ

นโยบายการรับบทความเพื่อตีพิมพ์

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ประกอบไปด้วย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทความวิจารณ์หนังสือ บทความวิจัยหรือบทความวิจัยจากวิทยานิพนธ์ ซึ่งต้องเป็นบทความที่ไม่เคยเผยแพร่ในวารสารใดมาก่อนและทุกบทความที่ได้รับการพิมพ์จะได้รับการกลั่นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๒ ฉบับ (เดือนมิถุนายน และเดือนธันวาคม)

ข้อมูลการติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ
กลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด สำนักหอสมุดแห่งชาติ
ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์ และ โทรสาร ๐ - ๒๖๒๘ - ๕๑๙๒
E-mail: rldbkk.nlt@gmail.com

ทุกบทความได้รับการกลั่นกรองแบบ Double – blind peer review
จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย ๒ คนต่อบทความ

ที่ปรึกษา

นายอนันต์ ชูโชติ
อธิบดีกรมศิลปากร
นางประนอม คลังทอง
รองอธิบดีกรมศิลปากร

ผู้ทรงคุณวุฒิ

นางสาวกนกอร ศักดาเดช
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ
นายบุญเตือน ศรีวรพจน์
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านอักษรศาสตร์
อาจารย์ ดร.วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณาธิการ

นางสุภาณี สุขอาบใจ
นางสาวบุบผา ชูชาติ

กองบรรณาธิการ

นางสาวเพ็ญพักตร์ จุ่งพิพัฒน์
นางสาวปณณภา สุขสาคร
นางสาววิภาณันท์ ลำงาม
นางสาวลินดา พิขสี
นางสาวปริศนา ดุ่มชัยพร

ศิลปกรรม นายชโย ทองลือ

พิมพ์ที่

สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและ
ราชกิจจานุเบกษา สี่แยกช้างฮี้
ถ.สามเสน เขตดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

บทบรรณาธิการ

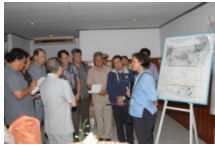
เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการของหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี ในวันศุกร์ที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ กองบรรณาธิการได้รวบรวมบทความเกี่ยวกับพระปรีชาสามารถ และพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีไว้ในวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑ ฉบับนี้ ซึ่งแต่ละบทความแสดงให้เห็นถึงการที่พระองค์ได้ทรงอุทิศทุ่มเทกำลังพระวรกาย กำลังพระราชหฤทัย และกำลังพระปัญญาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศิลปศาสตร์ในทุกสาขาวิชา รวมถึงพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่าน ในการสืบสานพระราชปณิธานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร เพื่อให้ประชาชนชาวไทยได้อยู่ดีกินดีอย่างยั่งยืน

บทความที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิและได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติฉบับนี้ ประกอบด้วย เรื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับพระราชกรณียกิจที่ทรงมอบหมายให้กับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ของแผ่นดิน พระมหากรุณาธิคุณต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดุริยางค์ในราตรี: กลวิธีการประพันธ์ในกวีนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระมหากรุณาธิคุณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และบทความพิเศษท้ายเล่ม เรื่อง ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑... ๑๓๓ ปีหอสมุดแห่งชาติ

กองบรรณาธิการเชื่อว่าการที่ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวอันเป็นสิริมงคลของพระองค์ท่านในครั้งนี้ นอกจากจะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการแล้ว ยังก่อให้เกิดกำลังใจแก่ผู้อ่านให้เกิดความวิริยะพากเพียร รวมถึงการมีจิตอาสาเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติอย่างเต็มความสามารถตามรอยพระองค์ท่าน สุดท้ายนี้หากท่านผู้อ่านมีความประสงค์ที่จะแบ่งปันความรู้ทางวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือและศิลปวัฒนธรรม ท่านสามารถส่งบทความวิชาการมาลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติได้ที่ E-mail: rldbkk.nlt@gmail.com หรือสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ ๐-๒๖๒๘-๕๑๙๒

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

๑

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
กับพระราชกรณียกิจที่ทรงมอบหมายให้กับ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รศ. ดร. สันหทัย กลิ่นพิกุล

Assoc. Prof. Dr. Sunchai Klinpikul

๑๕

สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎของแผ่นดิน

พิศาล บุญผูก

Pisarn Boonpuk

๒๑

พระมหากรุณาธิคุณต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี
และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ของสมเด็จพระเทพ-
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

บัณฑิต ลิวชัยชาญ

Bundhid Liewchaicharn

๒๙

ดุริยางค์ในราตรี : กลวิธีการประพันธ์ในกวินพนธ์
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

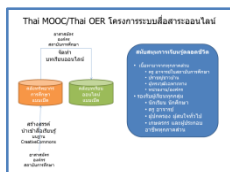

ปรศันภรณ์ พลายกำเนิด

Pratsaneeporn Phlaykumnerd

ทรงธรรม ปานสกุล

Songtham Pansakun

๔๐

พระมหากรุณาธิคุณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

บุญเลิศ อรุณพิบูลย์

Boonlert Aroonpiboon

๕๑

บทความพิเศษ: ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑...๑๓๓ ปี
หอสมุดแห่งชาติ

กนกอร ศักดาเดช

Kanok-on Sakdadee

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับพระราชกรณียกิจที่ทรงมอบหมายให้กับ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รศ. ดร. สันหทัย กลิ่นพิกุล^๑

Assoc. Prof. Dr. Sunchai Klinpikul

บทคัดย่อ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงติดตามพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ บุคลากรของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มีโอกาสดำเนินงานในโครงการออกแบบโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มขนาดเล็กเพื่อสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้ทำการวิจัยนำน้ำมันปาล์มดิบมาผลิตเป็นพลังงานทดแทนที่เรียกว่าไบโอดีเซลเป็นผลสำเร็จ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงติดตามงานอยู่อย่างใกล้ชิดทุกโครงการ หลังจากนั้นบุคลากรของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก็ได้มีโอกาสดำเนินงานในโครงการศึกษา สำรวจ วิจัย และพัฒนาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อย่างต่อเนื่อง ทั้งโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (อพ.สธ.) และโครงการต่าง ๆ ของมูลนิธิชัยพัฒนา ตลอดจนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

นอกเหนือจากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริดังกล่าวแล้ว บุคลากรของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ยังได้มีโอกาสได้แสดงดนตรีสากลถวายโดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงมีพระกรุณาธิคุณร่วมทรงดนตรีโซโลโฟนซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้จัดซื้อและได้น้อมเกล้าฯ ถวายตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ อีกด้วย

คำสำคัญ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชกรณียกิจ

^๑ ผู้อำนวยการสำนักงานประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงติดตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ซึ่งในส่วนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะผู้วิจัยจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ ได้มีโอกาสทำงานสนองพระราชดำริที่นิคมสร้างตนเองควนกาหลง จังหวัดสตูล ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ในโครงการออกแบบโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มขนาดเล็กสำหรับกลุ่มเกษตรกรสวนปาล์มรายย่อยของประเทศไทย ซึ่งได้มีการพัฒนากระบวนการผลิตด้วยการทอดผลปาล์มด้วยน้ำมันปาล์มดิบแทนการอบหรือหนึ่งด้วยไอน้ำทำให้ไม่มีน้ำเสีย และต่อมาได้คิดประดิษฐ์นวัตกรรมการทอดผลปาล์มภายใต้สภาพสุญญากาศขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ทำให้ได้รับรางวัลชมเชยสิ่งประดิษฐ์คิดค้นที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติในปี พ.ศ. ๒๕๓๖

ภาพที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พร้อมด้วย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทอดพระเนตรเครื่องจักรสกัดน้ำมันปาล์มขนาดเล็กที่นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดสร้างที่โรงงานสาธิตของนิคมสร้างตนเองควนกาหลง จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๙

ในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์มาทอดพระเนตรโรงงานต้นแบบทอดสุญญากาศที่สหกรณ์นิคมอ่าวลึก จังหวัดกระบี่ และต่อมา เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้เสด็จพระราชดำเนินนำคณะอาจารย์และนักเรียนจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามาทัศนศึกษาที่โรงงานแห่งนี้ด้วย

ภาพที่ ๒ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มระบบทอดสุญญากาศที่สหกรณ์นิคมอ่าวลึก จำกัด จังหวัดกระบี่ เป็นการส่วนพระองค์ เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ และต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้เสด็จพระราชดำเนินนำคณาจารย์และนักเรียนนายร้อย จปร. มาทัศนศึกษาที่โรงงานแห่งนี้

วันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๐ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำริ ณ พระตำหนักทักษิณราชินีเวสท์ จังหวัดนราธิวาส ให้คณะทำงานจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ร่วมกับเจ้าหน้าที่กรมชลประทาน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมส่งเสริมสหกรณ์ ร่วมกันจัดทำโครงการปลูกข้าวเพื่อบริโภคในสหกรณ์นิคมอ่าวลึกและปลายพระยา จังหวัดกระบี่ขึ้นเพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดกระบี่ซึ่งมีการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นหลักได้ปลูกข้าวเพื่อบริโภคตนเอง ในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเอง กรมชลประทานได้ทำการสำรวจและสร้างอ่างเก็บน้ำขนาด ๓.๒ ล้านลูกบาศก์เมตร ที่บริเวณคลองหยาและสร้างคลองส่งน้ำผันน้ำมาสู่กลุ่มชาวนาประมาณ ๑๕๐ ครัวเรือน กรมวิชาการเกษตรทดลองปลูกข้าวพันธุ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับพื้นที่ และสร้างโรงอบข้าวเปลือกมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ส่งนักวิจัยเข้าสำรวจปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่เพื่อจัดหาเครื่องสีข้าวขนาดเล็ก และสหกรณ์นิคมปากน้ำจำกัดได้นำข้าวสารที่ผลิตได้มาจำหน่ายให้กลุ่มเกษตรกรสวนปาล์มในพื้นที่โครงการซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงติดตามงานและทรงเยี่ยมเยียนราษฎรถึงสองครั้ง เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ และวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ตามลำดับ

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำริให้คณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จัดสร้างโรงงานสกัดและแปรรูปน้ำมันปาล์มขนาดเล็กขึ้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส เพื่อนำผลผลิตปาล์มน้ำมัน

ภาพที่ ๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกลุ่มชาวนาที่สหกรณ์นิคมอ่าวลึก และปลายพระยา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ และต่อมา เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกลุ่มชาวนาที่สหกรณ์นิคมปลายพระยา จังหวัดกระบี่ อีกครั้งหนึ่ง และทรงโยนต้นข้าวในแปลงนาของชาวบ้านด้วย

ที่ทดลองปลูกไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ มาทำการผลิตเป็นเชิงการศึกษาเพื่อให้เกษตรกรในจังหวัดนราธิวาส เห็นประโยชน์ของปาล์มน้ำมันซึ่งสามารถเติบโตและให้ผลผลิตได้ในพื้นที่ดินพรุ คณะผู้วิจัยจาก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ดำเนินการสนองพระราชดำริแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตร โรงงานแห่งนี้ เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ โรงงานสามารถสกัดน้ำมันปาล์มดิบ กลั่นน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์ จนสามารถบริโภคได้และยังมีการนำผลพลอยได้ต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ได้อย่างครบวงจร เช่น ทะลายเปล่า และข้าวใบมาผลิตเป็นปุ๋ยหมักกากปาล์มใช้ทำอาหารสัตว์ ไขสบู่จากกระบวนการลดกรดนำมาทำสบู่ชอล์กล้าง และไขสเตียรีนบริสุทธิ์นำมาผลิตเป็นเนยเทียม เป็นต้น เป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เป็นอย่างยิ่ง

ต่อมาเมื่อประมาณเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำริให้คณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทำการวิจัยเพื่อนำน้ำมันปาล์มดิบมาผลิตเป็นน้ำมันไบโอดีเซลเป็นการเร่งด่วน ต่อมาในวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงติดตามงานการสาธิตการใช้ไบโอดีเซล เป็นเชื้อเพลิงกับเครื่องยนต์การเกษตรที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส และพระราชทานงบประมาณจากมูลนิธิชัยพัฒนาให้ทำการทดสอบการสึกหรอของเครื่องยนต์

ภาพที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พร้อมด้วย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร โรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม และโรงงานกลั่นน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์ ขนาดเล็ก ซึ่งคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ทำการออกแบบและจัดสร้างขึ้น ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

และขยายกำลังผลิตโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มที่สหกรณ์นิคมอ่าวลึกจังหวัดกระบี่ต่อมานักวิจัยได้จัดสร้าง โรงงานต้นแบบผลิตไบโอดีเซลขนาด ๑,๐๐๐ ลิตร ขึ้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา และขนาด ๔๐๐ ลิตร ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จังหวัดนราธิวาส ตามลำดับ และผลิตไบโอดีเซล อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และต่อมาในวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรโรงงานไบโอดีเซลที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และทรงเติมน้ำมันไบโอดีเซลเป็นปฐมฤกษ์แก่รถจักรยานยนต์คันแรก จำนวน ๒๐ ลิตร ด้วย

ภาพที่ ๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรการสาธิตการใช้ น้ำมัน ปาล์มและไบโอดีเซลเดินเครื่องจักรการเกษตรที่ ศูนย์ศึกษา การพัฒนาพิกุลทองฯ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๓

ภาพที่ ๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช- กุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโรงงานต้นแบบ ผลิตไบโอดีเซลที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๔ และทรงเติมน้ำมัน ไบโอดีเซล B100 ให้กับรถโดยสารเล็กจำนวน ๒๐ ลิตร

ในวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถ-บพิตร มีพระราชดำริให้มูลนิธิชัยพัฒนาทดลองปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่แห้งแล้งในพื้นที่มูลนิธิชัยพัฒนาแม่ฟ้าหลวง ที่ตั้งอยู่ในเขต ตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี และสร้างโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มและผลิตไบโอดีเซลขนาดเล็กเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ชุมชน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์ประธานมูลนิธิชัยพัฒนาจึงได้มีพระราชกระแสรับสั่งให้คณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ไปเข้าเฝ้าฯ เพื่อหารือในรายละเอียด ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ต่อมามูลนิธิชัยพัฒนาได้ปลูกปาล์มน้ำมัน ๒๖๐ ไร่ โดยใช้ระบบน้ำหยดและสร้างโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มแบบทอด ขนาด ๐.๕ ตัน น้ำมันปาล์มดิบต่อวันและโรงงานผลิตไบโอดีเซล ขนาด ๔๕๐ ลิตรต่อวัน ขึ้นในพื้นที่ดังกล่าวจนแล้วเสร็จในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙ เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดโรงงานทรงกดปุ่มเครื่องจักรและทรงเติมน้ำมันไบโอดีเซลเป็นปฐมฤกษ์ให้กับรถของมูลนิธิชัยพัฒนาด้วย

ภาพที่ ๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชกระแสรับสั่งให้คณะผู้วิจัย จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เข้าเฝ้าฯ เพื่อหารือความเป็นไปได้ในการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ของมูลนิธิชัยพัฒนาแม่ฟ้าหลวง ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘

ภาพที่ ๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดโรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม และผลิตไบโอดีเซล ณ โรงงานไบโอดีเซล ตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอลำลูกเกด จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) เป็นโครงการที่ปัจจุบันมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมสนองพระราชดำริประมาณ ๒๐๐ หน่วยงานนั้น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้เข้าร่วมสนองพระราชดำริมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยได้นำพื้นที่ป่าบนเขาคลองสลอดของมหาวิทยาลัย จำนวน ๒๐๐ ไร่ เข้าร่วมสนองพระราชดำริเป็นพื้นที่ปกป้องพันธุกรรมพืช นอกจากนี้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ยังได้ส่งนักวิจัยเข้าสำรวจพื้นที่ในภาคใต้เพื่อรวบรวมพันธุ์พืช สัตว์ เห็ดรา จุลินทรีย์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งเข้าทำการสำรวจพื้นที่ปกป้องพันธุกรรมพืชที่เขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานีด้วย นอกจากนี้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก็ได้ร่วมงานประชุมทางวิชาการและจัดนิทรรศการ อพ.สธ. ที่จัดทุก ๆ ๒ ปี มาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ จนถึงปัจจุบัน และโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้แต่งตั้งอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นประธานเครือข่ายอุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่าง (C – อพ.สธ.) อีกด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้เข้าร่วมในโครงการทดลองปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่เหมืองร้างที่ตำบลบางวัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดน่าน และโครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและการประมงบ้านทุ่งรัก ตำบลแม่ปาง อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพังงา ของมูลนิธิชัยพัฒนา มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทั้งสองโครงการนี้เป็นโครงการพิเศษที่มูลนิธิชัยพัฒนาเข้ามาช่วยฟื้นฟูและช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิที่เกาะพระทอง จังหวัดพังงา นอกเหนือจากโครงการดังกล่าวแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ภาพที่ ๙ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพื้นที่ปลูกผักพันธุ์กรรมบริเวณเขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗

ยังมีพระกรุณาธิคุณให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพังงา ผลิตบุคลากรด้านสาธารณสุขที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพังงา โดยพระราชทานทุนการศึกษาจากมูลนิธิชัยพัฒนาในระดับปริญญาตรี โท และเอกในสาขาวิชาแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ เภสัชศาสตร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๒ จนถึงปัจจุบัน ต่อมาได้ขยายสาขาวิชาไปยังสาขาอื่น ๆ ด้วย เช่น วิศวกรรมศาสตร์ อุตสาหกรรมเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ นิติศาสตร์ เป็นต้น

นอกเหนือจากการพระราชทานทุนการศึกษาแล้วสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังได้มีพระราชดำริให้มีการจัดการสอนทางไกลโดยให้โรงเรียน มอ.วิทยานุสรณ์เป็นแม่ข่ายสอนทางไกลไปยังโรงเรียนด้อยโอกาสที่อยู่ห่างไกล เช่น โรงเรียนกระบือชัยพัฒนาวิทยาคม จังหวัดพังงา โรงเรียนอุดมศาสนวิทยา และโรงเรียนศรีฟารีดาบารู จังหวัดยะลา เป็นต้น พร้อมทั้งได้พระราชทานเครื่องมือและอุปกรณ์การทดลองในห้องปฏิบัติการให้กับโรงเรียนดังกล่าว ส่งผลให้นักเรียนจากโรงเรียนเหล่านี้สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยในสาขาต่าง ๆ ได้มากขึ้น

ภาพที่ ๑๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์
การประมง และสวนปาล์มน้ำมัน ของมูลนิธิชัยพัฒนา ที่ตำบลแม่นางขาว และตำบลบางวัน อำเภอดุสิตบุรี จังหวัดพิจิตร
เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

ภาพที่ ๑๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระวโรกาสให้คณะนักเรียน โรงเรียน มอ.
วิทยานุสรณ์ เข้าเฝ้า เพื่อรับพระราชทานพระโอวาท ที่โรงเรียน มอ. วิทยานุสรณ์ เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริให้นำต้นขาน้ำมันที่นิยมปลูกกันในภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาปลูกเป็นพืชเสริมรายได้ให้กับชาวเขาในพื้นที่โครงการพัฒนาดอยตุงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย และให้นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เข้าร่วมเป็นคณะทำงานในโครงการสร้างโรงงานสกัดและกลั่นน้ำมันเมล็ดขาน้ำมันในพื้นที่ ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มีการนำต้นขาน้ำมันมาปลูกบนดอยตุงกว่า ๙๐๐,๐๐๐ ต้น และสร้างโรงงานสกัดน้ำมันเมล็ดขา ในเจอร์ งาม่อน ทานตะวัน และน้ำมันมะรุม เป็นต้น โดยเริ่มผลิตจำหน่ายได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมา

ภาพที่ ๑๒ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดโรงงานสกัดน้ำมันเมล็ดขา ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาขาน้ำมันและพืชน้ำมันอื่น ๆ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะองค์ประธานมูลนิธิฯ พัฒนาได้มีพระราชดำริให้นักวิจัยทุกสาขาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เข้าไปทำการศึกษา สำรวจ วิจัย และพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรที่เกาะบุโหลน อำเภอละงู จังหวัดสตูล ซึ่งมีอยู่ ๑๔๗ ครัวเรือน ๔๖๔ คน โดยแบ่งการพัฒนาออกเป็น ๘ ด้าน คือ ด้านการสาธารณสุข ด้านพัฒนาสังคมและการศึกษา

ภาพที่ ๑๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าโครงการพัฒนาเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร่วมกับส่วนราชการต่าง ๆ ของจังหวัดสตูล ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗

ด้านพลังงานและแหล่งน้ำ ด้านการจัดการขยะมูลฝอย ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภาษา ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านพัฒนาการประมง ปศุสัตว์ และผลิตภัณฑ์ และด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว มีคณะวิชาต่าง ๆ รวม ๑๓ คณะ เข้าไปดำเนินการสนองพระราชดำริแบบบูรณาการทั้ง ๘ ด้าน ร่วมกับส่วนราชการของจังหวัดสตูล ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึง ๒๕๕๙

หนึ่งในโครงการพัฒนาเกาะบุโหลน คือ การเลี้ยงแพะพื้นเมืองของราษฎรโดยราษฎรได้เลี้ยงแบบปล่อย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้พระราชทานแพะเนื้อพันธุ์แบล็คเบงกอลให้ศูนย์วิจัยสัตว์เคี้ยวเอื้อง คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ นำไปขยายพันธุ์และแจกจ่ายให้ราษฎรเกาะบุโหลนและราษฎรที่เลี้ยงแพะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้พระราชทานพ่อแม่แพะนมพันธุ์ซามีให้คณะทรัพยากรธรรมชาติ ทดลองเลี้ยงในภาคใต้และขยายพันธุ์ต่อและมีการศึกษา วิจัยในด้านต่าง ๆ เช่น ทำการวิจัยใบมะรุมาที่ใช้เป็นอาหารแพะ เป็นต้น นอกจากการส่งเสริมการเลี้ยงแพะแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานไก่ไข่พื้นเมืองลูกผสมให้นักวิจัยคณะทรัพยากรธรรมชาติทำการศึกษาสมรรถภาพการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิตไข่เพื่อนำไปแจกจ่ายให้เกษตรกรและโรงเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มูลนิธิชัยพัฒนาได้รับพื้นที่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเหียงห้อง ตำบลนาท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำนวนประมาณ ๓๐๐ ไร่ จากกรมป่าไม้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้มีพระราชดำริให้มูลนิธิชัยพัฒนาดำเนินการร่วมกับสถานวิจัยพืชกรรมปาล์มน้ำมัน คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดทำโครงการรวบรวมเชื้อพันธุกรรมและการทดสอบพันธุ์ปาล์มน้ำมันการค้าของประเทศไทยขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อทดสอบคัดเลือกและกระจายพันธุ์

ภาพที่ ๑๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรแพะเนื้อพันธุ์แบล็คเบงกอลพระราชทาน ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาสัตว์เคี้ยวเอื้องขนาดเล็ก อำเภอลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

ปาล์มน้ำมันที่เหมาะสมกับพื้นที่ปลูกแก่เกษตรกรรสวนปาล์มของประเทศไทยโดยได้จัดเตรียมผังแปลงทดสอบพันธุ์เสร็จแล้วและจะดำเนินการตามแผนต่อไปซึ่งคงจะใช้เวลาหลายปีเนื่องจากปาล์มน้ำมันเป็นพืชยืนต้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริให้ศึกษาวิจัยและพัฒนาจุลินทรีย์ในดินพรุของป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส โดยคณะนักวิจัยจากคณะวิทยาศาสตร์และคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๖๑ มีวัตถุประสงค์ที่สกัดหาจุลินทรีย์และสารสกัดจากเชื้อราเพื่อใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ภาพที่ ๑๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินติดตามผลการดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนาจุลินทรีย์ในดินพรุของป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส เพื่อใช้ประโยชน์ในการแพทย์ โดยมีคณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริให้นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ดำเนินโครงการทดลองติดตั้งเครื่องสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อใช้ในการเกษตรโดยให้ทดลองออกแบบ สร้างและติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์และอุปกรณ์สูบน้ำที่โรงเรียนอุดมศาสตร์วิทยา จังหวัดยะลา และโรงเรียนบ้านเกาะสาหร่ายชัยพัฒนา จังหวัดสตูล แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ โครงการสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อการปลูกผักสวนครัวที่โรงเรียนประสบความสำเร็จเป็นที่น่าสนใจมาก

ภาพที่ ๑๖ โครงการต้นแบบการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อใช้ประโยชน์ทางการเกษตรกรรม ที่โรงเรียนอุดมศาสตร์วิทยา จังหวัดยะลา ปี พ.ศ. ๒๕๖๑

ภาพที่ ๑๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์วิจัยและพัฒนาชาวน้ำมันและพืชน้ำมันอื่น ๆ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และร่วมทรงดนตรีกับวงดนตรี The Old Man ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖

ภาพที่ ๑๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินปฏิบัติพระราชกรณียกิจในภาคใต้ และร่วมทรงดนตรีกับวงดนตรี The Old Man ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ณ โครงการฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลาเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๘

นอกเหนือจากโครงการศึกษาวิจัยพัฒนาและขยายผลเพื่อการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรม และคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ ดังกล่าวที่คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ดำเนินการสนองพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาอย่างยาวนานและอย่างต่อเนื่องแล้ว บุคลากรของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้มีโอกาสดำเนินการถวายและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ร่วมทรงดนตรีกับวงดนตรีด้วยไซโลโฟนซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้จัดซื้อและได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ รวม ๔ ครั้ง และได้รับเชิญจากหน่วยงานอื่น ๆ ให้ไปแสดงดนตรีถวายตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๖๑ รวมทั้งสิ้น ๓๒ ครั้งแล้ว ♦

บรรณานุกรม

๓๐ ปีโครงการพระราชดำริใน มอ. สงขลา: สำนักงานประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๓.

เทพรัตน์...ในดวงใจ นานเท่าใดจะขอเทิดทูน. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๘.

ในหลวงกับปาล์มน้ำมันและพลังงานทดแทน. สงขลา: สำนักงานประสานงานโครงการอัน

เนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๙.

สมเด็จพระเจ้าฟ้านักปราชญ์ของแผ่นดิน

พิศาล บุญผูก^๑

Pisarn Boonpuk

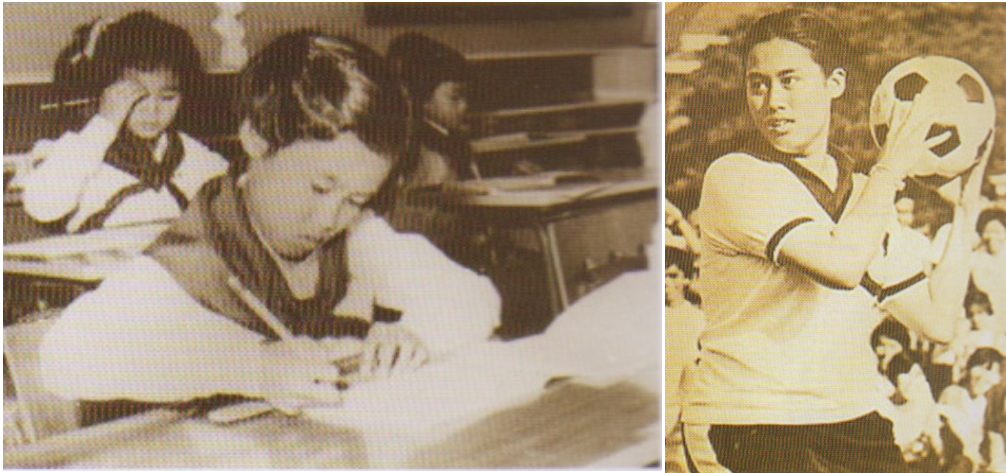
บทคัดย่อ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นพระสยามบรมราชกุมารีที่ผู้คนทั้งในประเทศและต่างประเทศเคารพนับถือยกย่องในพระปรีชาสามารถ ทรงเป็นนักวิชาการที่มีพระวิริยะอุตสาหะ ศึกษา ค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมในหลายสาขาวิชา ในขณะที่ทรงศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระองค์ทรงโปรดวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี สันสกฤต แต่ทรงเลือกวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอก ด้วยพระราชวินิจฉัยด้านประโยชน์ของวิชา ประวัติศาสตร์ที่ช่วยให้ผู้ศึกษาได้รู้จักใช้ความคิด รู้จักหาเหตุผลจากข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับสังคมแวดล้อม

พระองค์ทรงสนพระทัยในงานด้านวรรณกรรมประเภทจารึก โดยจารึกที่ค้นพบในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทย ทั้งที่เป็นภาษาบาลี สันสกฤต ภาษามอญ และภาษาเขมร โดยเฉพาะจารึกที่เป็นภาษาบาลี ทั้งนี้พระองค์ท่านทรงศึกษาภาษาบาลีตั้งแต่วัยเยาว์ในระดับมัธยมปลายของโรงเรียนจิตรลดา และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต ของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกอบกับศึกษาที่มหาวิทยาลัยศิลปากรควบคู่ไปด้วย

คำสำคัญ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จารึก

^๑ นักวิชาการอิสระ

ภาพที่ ๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนจิตรลดา

คนไทยทั้งประเทศต่างซาบซึ้งกันดีว่า เราโชคดีกว่าประเทศอื่นใดเพราะเรามีพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่พร้อมทั้งพระบรมราชวงศ์ที่พระองค์ทรงเป็นยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ ด้วยเป็นศูนย์รวมใจของบรรดาพสกนิกรที่มีความจงรักภักดี เกิดทูลบูชาเหนือกว่าสิ่งอื่นใด

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาดจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นพระสยามบรมราชกุมารีที่ผู้คนทั้งในประเทศและต่างประเทศเคารพนับถือยกย่องในพระปรีชาสามารถถนัดงานปกครอง จนมีคำถวายเทิดทูลพระองค์ว่า “ทรงสถิตในหทัยราษฎร์” ทั่วทั้งแผ่นดินไทย

พระองค์ทรงเป็นนักวิชาการมีพระวิริยะอุตสาหะแสวงหาความรู้ในหลายสาขาวิชา เมื่อทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธร เทพรรัตนสุดาฯ ทรงเริ่มการศึกษาในปี ๒๕๐๒ ณ โรงเรียนจิตรลดา ทรงศึกษาในโรงเรียนนี้จนจบชั้นประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายในปีการศึกษา ๒๕๑๕ ทรงสอบชั้นประโยคประถมศึกษาตอนปลายได้เป็นที่หนึ่งของประเทศและในปีการศึกษา ๒๕๑๕ ทรงสอบชั้นประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (แผนกศิลปะ) ได้เป็นที่หนึ่งของประเทศเช่นกัน

ทรงสอบเข้าศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๑๕ นับตั้งแต่ปีการศึกษาแรกที่ทรงศึกษา ณ คณะอักษรศาสตร์ ทรงสอบได้ที่ ๑ ด้วยแต้มเฉลี่ย ๓.๙๔ และทรงได้รับรางวัลเงินทุน ศาสตราจารย์พระวรวงศ์วิสิฐ ซึ่งเป็นรางวัลสำหรับนิสิตปีที่ ๑ ที่สอบได้คะแนนยอดเยี่ยมในวิชาภาษาไทย นอกจากนี้ยังทรงได้รับรางวัลของสมาคมฝรั่งเศสที่มอบให้แก่นิสิตที่ได้คะแนนสูงสุดในแต่ละชั้นปี

ภาพที่ ๒ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อสิ้นปีการศึกษาปีที่ ๒ ทรงรับรางวัลพระยาสุจริตธำรง สำหรับคะแนนยอดเยี่ยมภาษาไทย อีกทั้งทรงได้รับทุนเรียนดีของมหาวิทยาลัยทุกปีจนทรงสำเร็จการศึกษา เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๑๙ ทรงสอบได้เป็นที่ ๑ ของอักษรศาสตรบัณฑิตรุ่นนั้น ด้วยแต้มเฉลี่ย ๓.๙๘ เกียรตินิยมอันดับ ๑ ทรงได้รับรางวัลรัชสิมแมน ซึ่งเป็นรางวัลยอดเยี่ยมในสาขาวิชาประวัติศาสตร์

ในโอกาสนี้ทรงได้รับรางวัลสุภาส จันทรโบส ซึ่งเป็นรางวัลสำหรับนิสิตหญิงที่ได้เกียรตินิยมและได้คะแนนสูงสุดในแต่ละสาขาวิชา ทรงได้รับรางวัลนี้ในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ นอกจากนั้นยังทรงได้รับพระราชทานเหรียญทองในฐานะที่ทรงได้คะแนนยอดเยี่ยมเป็นที่ ๑ ตลอด ๔ ปีการศึกษา เมื่อทรงศึกษาจบชั้นปริญญาตรีแล้ว ทรงศึกษาต่อในระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาตะวันออก (ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร) ในปีการศึกษาเดียวกันทรงเข้าศึกษาที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับพระราชทานปริญญอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาบาลีและสันสกฤต จากภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ หลังจากนั้นทรงเข้าศึกษาที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้รับพระราชทานปริญญาการศึกษาดุขภูิบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร ในปีการศึกษา ๒๕๒๙

พระองค์ทรงเป็นนักวิชาการ มีพระวิริยะอุตสาหะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในหลายสาขาวิชา ได้ทรงใช้ความรู้เหล่านั้นเพื่อดำเนินการพัฒนาต่าง ๆ ตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทร

มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระบรมชนกนาถ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ และเพื่อดำเนินการโครงการพัฒนาซึ่งเป็นพระราชดำริส่วนพระองค์ นอกจากนั้นทรงร่วมในการประชุมทางวิชาการทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ ด้วยเหตุนี้มหาวิทยาลัยทุกแห่งในประเทศและหลายแห่งในต่างประเทศ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ทรงเกี่ยวข้อง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเลือกประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ทรงเลือกเป็นวิชาเอก แม้ว่าจะโปรดวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลีสันสกฤต ประวัติศาสตร์ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ด้วยพระราชวินิจฉัยที่ว่าวิชาประวัติศาสตร์น่าจะมีประโยชน์สำหรับพระองค์ท่านมากที่สุดในฐานะเจ้าฟ้าที่จะต้องทรงพบปะราชอาคันตุกะจากนานาประเทศ พระราชวินิจฉัยที่ทรงเลือกวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอกได้เป็นที่ประจักษ์หลังจากที่ทรงสำเร็จการศึกษาจากคณะอักษรศาสตร์และได้ทรงรับพระราชทานสถาปนาพระราชอิสริยยศเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แล้ว ได้ทรงมีพระราชปรารภในบทนำหนังสือ “สะพาน: รวมบทความทางประวัติศาสตร์” เล่ม ๒ ความว่า

“ประโยชน์อย่างหนึ่งของประวัติศาสตร์คือช่วยให้ผู้ศึกษาได้รู้จักใช้ความคิด รู้จักหาเหตุผลจากข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ เป็นการกลับสมองและทำให้ได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการปรับตัวให้เข้ากับสังคมสิ่งแวดล้อม ในแง่นี้ประวัติศาสตร์มิได้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่รวบรวมไว้เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการศึกษา ประเมินค่าของข้อมูลในแง่มุมใหม่ ๆ (ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้อยู่เสมอ) รวมทั้งเป็นการคาดคะเนแนวโน้มในอนาคตด้วย”

การที่ทรงเป็นบัณฑิตทางประวัติศาสตร์จึงทำให้พระองค์ทรงมีความสนพระทัยในจารึกที่ค้นพบในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทยทั้งที่เป็นภาษาไทย บาลี สันสกฤต ภาษามอญและภาษาเขมร ยิ่งกว่านี้ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะอ่านและเข้าพระทัยในสาระของจารึกเหล่านั้นอันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย จึงทรงสมัครเข้าศึกษาในสาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออกของคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา ๒๕๒๐ ควบคู่ไป

ภาษาบาลีเป็นภาษาหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ทรงตระหนักถึงความสำคัญของภาษาบาลี ทรงเริ่มศึกษาภาษาบาลีตั้งแต่ทรงศึกษาอยู่ในระดับมัธยมปลายของโรงเรียนจิตรลดา ดังนั้น เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงทรงสมัครเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาบาลีสันสกฤต ของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายวิชาที่ทรงศึกษาในระดับชั้นนี้มีอยู่หลายวิชารวมทั้งการอ่านภควัทคีตา คัมภีร์อุปนิษัท พุทธจริต คัมภีร์สุดตนิบาต มลिनทปญหา และคัมภีร์วิสุทธีมรรค ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ยากที่สุดคัมภีร์หนึ่ง ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ในปีการศึกษา ๒๕๒๔ ด้วยคะแนนเฉลี่ยสะสม

๓.๙๔ และวิทยานิพนธ์หัวข้อ “ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท” ของพระองค์อยู่ในระดับดีมากถึงระดับมาตรฐานนานาชาติโดยที่เป็นงานที่ยังไม่มีนักปราชญ์ผู้ใดเคยเขียนมาก่อนในมหาวิทยาลัยทั้งซีกโลกตะวันตกและตะวันออก

สำหรับการศึกษาที่มหาวิทยาลัยศิลปากร ทรงสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา ๒๕๒๒ “จารึกที่เขาพนมรุ้ง” เป็นวิทยานิพนธ์ที่ทรงเสนอ วิทยานิพนธ์จารึกเขาพนมรุ้งเป็นวิทยานิพนธ์ที่ประกอบด้วยจารึกภาษาเขมรโบราณและสันสกฤตที่ยากมาก แต่ด้วยพระปรีชาสามารถทรงสามารถเข้าพระทัยและทรงแปลได้ดีมาก

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย ด้วยเหตุนี้เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ทรงสมัครเข้าศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ ในคณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในปีการศึกษา ๒๕๒๘ หัวข้อวิทยานิพนธ์ที่ทรงเสนอคือ “การพัฒนานวัตกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเห็นประโยชน์ทางวิชาการอย่างแท้จริง นอกจากทรงศึกษาแสวงหาความรู้จากสถาบันการศึกษาอย่างเป็นทางการแล้ว สิ่งที่ทรงปฏิบัติเป็นนิจในช่วงเวลาอย่างยาวนานตลอดมาคือการเป็นผู้ใฝ่พระราชหฤทัยศึกษาสภาพวิทยาการทุกสาขา ทรงตระหนักถึงความสำคัญของ “ห้องสมุด” ซึ่งจะเป็นสถานที่สำคัญต่อการศึกษาและภาษา อีกทั้งเป็นการขยายโอกาสการเรียนรู้แก่ประชาชนทั่วไปให้มีแหล่งแสวงหาความรู้ ดังนั้นในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระชนมายุครบ ๓ รอบ พระนักษัตร ห้องสมุด “เฉลิมราชกุมารี” ปรากฏขึ้นในประเทศไทย ในลักษณะเป็นห้องสมุดของประชาชนในท้องถิ่น ทรงให้ความสำคัญแก่ห้องสมุดและการอ่านหนังสือ ดังลายพระราชหัตถเลขาจารึกความสำคัญของการอ่านออกเขียนได้ ความว่า

“ร่วมกันทำให้ชาวโลกอ่านออกเขียนได้ Let’s join in making a literate world” ♦

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. ลิปป์ธ : พระผู้เป็นธงชัยแห่งสรรพศิลป์. กรุงเทพฯ: กรมฯ, ๒๕๕๘.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. สะพาน : รวมบทความทางประวัติศาสตร์.

กรุงเทพฯ: แผนกวิชาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

ไพโรจน์ บุญผูก. ดวงฤทัยแห่งทวยราษฎร์. กรุงเทพฯ: เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป, ๒๕๔๖.

มูลนิธิ ๕ ธันวาคมหาราช. ๖๐ พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพฯ:

มูลนิธิ ๕ ธันวาคมมหาราช, ๒๕๕๘.

รัตนมณีศรีศิลปศาสตร์ เฉลิมพระเกียรติคุณ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.

กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๓.

วิเศษศิลปป็นสรรพศิลป์สโมสร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระมหากษัตริย์คุณต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

บัณฑิต ล้วชัยชาญ^๑

Bundhid Liewchaicharn

บทคัดย่อ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณเป็นอย่างยิ่งต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ทรงเป็นนักประวัติศาสตร์ และ “ทูลกระหม่อมอาจารย์” ผู้ทรงวางรากฐานการศึกษาด้านประวัติศาสตร์แก่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นอกจากนี้ยังทรงประกอบพระราชกรณียกิจและมีพระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน โดยกรมศิลปากรได้ปฏิบัติงานสนองแนวพระราชดำริ อย่างเต็มกำลังความสามารถ

ในส่วนพระมหากษัตริย์คุณต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินั้น พระองค์ได้พระราชทานแนวพระราชดำริสำคัญให้แก่ข้าราชการกรมศิลปากรทั้งด้านงานอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดี เพื่อเสริมสร้างคุณค่าโบราณสถานให้มีคุณค่าอย่างยั่งยืน ซึ่งกรมศิลปากรน้อมรับและนำไปปฏิบัติจนเกิดผลสัมฤทธิ์เป็นที่ประจักษ์ ตัวอย่างเช่น โครงการศึกษาวิจัยโบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก การอนุรักษ์หลุมขุดค้นทางโบราณคดีวัดชมชื่น อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ตามแนวพระราชดำริ สำหรับงานด้านพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้มีพระราชกระแส และพระราชทานแนวพระราชดำริให้กรมศิลปากรพัฒนางาน ทั้งด้านการจัดการโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุทางชาติพันธุ์ที่จัดเก็บและจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ การเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการศึกษาและฟื้นฟูการผลิตยารักเพื่อใช้ในงานอนุรักษ์

ด้วยพระปรีชาสามารถและพระมหากษัตริย์คุณที่มีต่องานด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นดังดวงดวงประทีปส่องทางให้งานด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติมีความเจริญก้าวหน้าสืบมาจนถึงทุกวันนี้

คำสำคัญ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

^๑ นักอักษรศาสตร์ชำนาญการพิเศษ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่ง ต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ทรงเป็นนักประวัติศาสตร์ และ “ทูตกระหม่อมอาจารย์” ผู้ทรงวางรากฐานการศึกษาด้านประวัติศาสตร์แก่โรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า ในส่วนงานซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมศิลปากร พระองค์ท่านทรงประกอบพระราชกรณียกิจและมีแนวพระราชดำริในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน โดยกรมศิลปากรได้ปฏิบัติงานสนองแนวพระราชดำรินี้อย่างเต็มกำลังความสามารถส่งผลให้งานด้าน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ

เจ้าฟ้านักประวัติศาสตร์

เมื่อทรงเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทรงสนพระราชหฤทัยในการเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ จึงทรงเลือกวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอกในการศึกษาระดับปริญญาตรี ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นกรรมการชมรมประวัติศาสตร์ของคณะอักษรศาสตร์อีกด้วย ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๑ ทรงร่วมจัดพิมพ์หนังสือรวมผลงานทางวิชาการที่ได้เลือกสรรของนิสิตปริญญาตรีและปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์ และพระราชทานชื่อหนังสือว่า “สะพาน : รวบรวมบทความทางประวัติศาสตร์” พร้อมทั้งพระราชทานคำอธิบายในคำนำไว้ว่า

“...ประโยชน์อย่างหนึ่งของวิชาประวัติศาสตร์คือ ช่วยให้ผู้ศึกษาได้รู้จักใช้ความคิดรู้จักหาเหตุผลจากข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ เป็นการลับสมอง และทำให้ได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ในแง่นี้ ประวัติศาสตร์ มิได้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่รวบรวมไว้เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความคิดความประเมินคุณค่าของข้อมูลในแง่มุมใหม่ ๆ (ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้อยู่เสมอ) รวมทั้งยังเป็นการคาดคะเนแนวโน้มในอนาคตด้วย

.... ข้าพเจ้ามั่นใจว่าบทความใน “สะพาน” จะเป็นประจักษ์ “สะพาน” ที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ความเข้าใจระหว่างคนในชาติ และเชื่อมความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์กับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมสิ่งแวดล้อม ในสมัยที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวางเช่นเวลานี้

....”^๒

^๒

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “คำนิยม” ใน สะพาน : รวบรวมบทความทางประวัติศาสตร์ เล่ม ๒ (พระนคร :

ใน พ.ศ. ๒๕๒๐ พระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับ ๑ เหรียญทอง ด้วยคะแนนเฉลี่ย ๓.๙๘ หลังจากนั้นทรงเข้ารับการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทด้านจารึกภาษาตะวันออก (ภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร) ณ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และสาขาบาลีและสันสกฤต จากภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพร้อม ๆ กัน อย่างไรก็ตามด้วยพระราชกิจจำนวนมาก พระองค์จึงตัดสินใจสละพระทัยเลือกทรงวิทยานิพนธ์ เรื่อง “จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง” เป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาโท ด้านจารึกภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร พระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ หลังจากนั้นพระองค์ทรงวิทยานิพนธ์หัวข้อเรื่อง “ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท” โดยทรงอาราธนาสมเด็จพระญาณสังวร (สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก) เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ จากนั้นทรงเข้ารับการศึกษาในระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยทรงเป็นนิสิตปริญญาการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ รุ่นที่ ๔ ทรงวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้การสอนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” จะเห็นได้ว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระราชหฤทัยใฝ่รู้ในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี อักษรศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และการศึกษามาโดยตลอด รวมทั้งยังทรงรอบรู้ อย่างแจ่มแจ้งแท้จริงในศาสตร์ต่าง ๆ หลายแขนง^๓

ด้วยเหตุที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีโปรดการอ่านหนังสือมาก จนทรงได้รับฉายาว่าเป็น “หนอนหนังสือ” นอกจากจะทรงสนพระราชหฤทัยในการอ่านหนังสืออย่างจริงจังแล้วยังทรงเป็นนักสะสมหนังสือด้วย หนังสือที่มีคุณค่าบางเล่ม ซึ่งไม่ทรงมีแต่พระสหายมี ก็ทรงยืมหนังสือเหล่านั้นจากพระสหายไปอ่านเพื่อมิให้พลาดหนังสือเล่มนั้นไป การอ่านหนังสือเป็นจำนวนมากทำให้ทรงรอบรู้วิชาการต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภาษาไทย ภาษาตะวันออก และทรงมีทักษะการเขียนเป็นอย่างดีมาตั้งแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์ ประกอบกับพระปรีชาด้านอักษรศาสตร์ และภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จึงมีงานพระราชนิพนธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นจำนวนมาก งานพระราชนิพนธ์ที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ได้แก่ หนังสือพระราชนิพนธ์ชุดเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ งานพระราชนิพนธ์บทกวี และงานพระราชนิพนธ์แปล เป็นต้น

^๓ กองประวัติศาสตร์และโบราณคดีทหาร, กองบัญชาการสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, “งานโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ตามรอยพระบาทสยามบรมราชกุมารี,” ใน วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ๖, ๑ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๕๗) หน้า ๕ – ๙.

ในส่วนหนังสือพระราชนิพนธ์ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีนั้น เมื่อครั้งทรงศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๑ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงศึกษาเพิ่มเติมกับหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เรื่องการเมืองการปกครอง กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จึงทรงเรียบเรียงหนังสือเรื่อง “บันทึกเรื่องการปกครองของไทยสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์”^๔

นอกจากนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงพระราชนิพนธ์จารึกปราสาทหินพนมวัน หรือ Une nouvelle inscription de Prāsād Bnam Vān ขณะเมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา กิติวัฒนาดุสิตโสภาคย์ นับเป็นงานพระราชนิพนธ์ชิ้นแรกที่ทรงอ่านและทรงแปลจารึกภาษาเขมรโบราณ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดพิมพ์ในโอกาสเปิดนิทรรศการพิเศษ เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๐^๕

ทูลกระหม่อมอาจารย์

ภายหลังเมื่อพระองค์ทรงรับราชการเป็นอาจารย์ด้านประวัติศาสตร์ ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ทรงเลือกสอนวิชาประวัติศาสตร์และอารยธรรมไทย ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ทรงดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองวิชาประวัติศาสตร์ ทรงมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ทั้งหลักวิชาและแนวปรัชญาการสอนวิชาประวัติศาสตร์ รวมทั้งทรงวางแนวการสอนและทรงปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยและเหมาะสม นอกจากการเรียนการสอนในห้องเรียนแล้ว ทรงสนับสนุนให้นักเรียนนายร้อยไปปฏิบัติงานนอกสถานที่เพื่อให้ได้สัมผัสบรรยากาศจริง โดยทรงนำนักเรียนนายร้อยไปปฏิบัติงานด้วยพระองค์เอง ทั้งงานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และการพัฒนาชุมชน นับเป็นพื้นฐานสำคัญในการที่จะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถ่องแท้ และนำไปใช้ในการปฏิบัติงานเมื่อสำเร็จการศึกษาต่อไป สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ทรงสนพระราชหฤทัยที่จะศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อให้เป็นบทเรียนสำหรับอนาคต และเพื่อสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อชาติและบ้านเมือง ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์พระราชทานแก่หนังสือเพราะขอบฟ้ากว้าง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ ความว่า

^๔ กองงานในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สืบค้นจาก :

http://www.sirindhorn.net/hrh_new/s4_1_1_1.php?id_order=2010-05-06%2015:58:31&bt_id=7 (๕ มกราคม ๒๕๖๑).

^๕ กองงานในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. จารึกปราสาทหินพนมวัน สืบค้นจาก :

http://www.sirindhorn.net/hrh_new/s4_1_1_1.php?id_order=2009-09-22%2014:29:18&bt_id=7 (๕ มกราคม ๒๕๖๑)

“...ได้เคยเขียนเป็นจุดประสงค์ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์เอาไว้หลายข้อ พอที่จะสรุปได้ว่า ให้ความรู้ความเป็นไปในสังคมของประเทศ และของโลก ความรู้ในเรื่องเหตุการณ์ที่ผ่านมา และการวิเคราะห์วิจารณ์ความรู้เหล่านั้นเป็นประสบการณ์ชีวิตอย่างหนึ่ง ทำให้ทราบว่าเมื่อเกิดสถานการณ์อย่างหนึ่งขึ้นมาแล้ว จะทำให้เกิดผลอย่างไร สถานการณ์นั้นเกิดจากการกระทำของบุคคลเดียวของกลุ่มคน หรือของคนจำนวนมาก หรือสถานการณ์ปัจจัยอื่น ๆ มาประกอบกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นบทเรียนสำหรับอนาคต

อีกประการหนึ่ง ประวัติศาสตร์หรือส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรืออารยธรรมไทยที่ให้เรียนนั้น เพื่อให้รู้ที่บ้านเมืองของเรามีอะไรบ้าง มีคุณสมบัติที่ดียังไร ได้รู้ว่า บรรพบุรุษ ปู่ย่าตายายของเราประสบความยากลำบากอย่างไร ดำเนินชีวิตมาอย่างไร หรือต่อสู้อย่างไรในการปกป้องบ้านเมืองให้เรามีที่อยู่อาศัยจนทุกวันนี้ เมื่อรู้ความเป็นมาของชาติ ก็จะมี ความมั่นใจในการที่จะรักษาชาติบ้านเมือง รักษาอาณาประชาราษฎร์ต่อไป มีความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองและสังคม...”^๖

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นนักวิชาการที่ทรงศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการใช้เอกสารชั้นต้น อันได้แก่ จารึก สมุดไทย จดหมายเหตุ และยังทรงแนะนำให้ นักวิชาการอื่น ๆ ที่เขียนงานประวัติศาสตร์ ให้มาศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุ แห่งชาติ ทรงมีพระราชดำรัสถึงเรื่องนี้ว่า “...งานเขียนทางประวัติศาสตร์ที่ดีต้องมีการใช้ข้อมูลหลักฐาน อย่างรอบด้านและวิพากษ์อย่างเป็นระบบ...”^๗

^๖ “พลโทหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานสัมภาษณ์ในฐานะทรงเป็น “ครูประวัติศาสตร์” ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า,” ใน เพราะขอบฟ้ากว้าง: รวมบทความจากคู่มือทัศนศึกษา กองประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๘) หน้า ๒๘ - ๒๙.

^๗ สมชาย ณ นครพนม, “บทนำ,” ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย พิพิธภัณฑสถาน โบราณคดี และประวัติศาสตร์ ตามรอยพระบาทสยามบรมราชกุมารี (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗) หน้า ๙.

พระมหากรุณาธิคุณต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

ในระหว่างที่ทรงนำคณะนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าไปทัศนศึกษาหาความรู้จากแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณสถานต่าง ๆ นั้น ได้พระราชทานแนวพระราชดำริสำคัญให้แก่ข้าราชการกรมศิลปากรทั้งงานด้านอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดี เพื่อเสริมสร้างคุณค่าให้แก่โบราณสถานอย่างยั่งยืน ซึ่งกรมศิลปากรน้อมรับและนำไปปฏิบัติจนเกิดผลสัมฤทธิ์ อาทิ

โครงการศึกษาวิจัยโบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองดงละคร อำเภอมะนังนครนายก จังหวัดนครนายก สืบเนื่องจากเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จฯ มายังแหล่งโบราณคดีดงละคร และพระราชทานแนวพระราชดำริว่า ควรทำการศึกษา อนุรักษ์และพัฒนาเมืองดงละคร ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวิชาการและด้านเศรษฐกิจท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ในปีต่อมากรมศิลปากรจึงเสนอโครงการศึกษาวิจัยโบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองดงละคร บรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อันส่งผลให้เมืองดงละครได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นแนวทางให้ท้องถิ่นบริหารจัดการเพื่อสร้างทุนทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

การอนุรักษ์หลุมขุดค้นทางโบราณคดีวัดขมิ้น อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สืบเนื่องจากในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๓๗ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยได้ดำเนินการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณหน้าโบราณสถานวัดขมิ้นซึ่งอยู่ในพื้นที่เมืองเชลียง ได้พบโครงกระดูกมนุษย์จำนวน ๑๒ โครง ครั้นเมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการขุดค้นซึ่งขณะนั้นได้ขุดพบโครงกระดูกเพียง ๕ โครง ในครั้งนั้นมีพระราชดำรัสว่า แหล่งโบราณคดีที่ขุดพบโครงกระดูกเช่นนี้จะอนุรักษ์และสร้างอาคารคลุมหลุมขุดค้นเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต่อไป กรมศิลปากรจึงหาแนวทางการอนุรักษ์ตามพระราชดำริจนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๕๓๙ จึงได้จัดสร้างอาคารคลุมหลุมขุดค้นทางโบราณคดีเพื่อให้นักเรียน นักศึกษา และนักท่องเที่ยวได้ศึกษาหลักฐานทางโบราณคดี อนึ่ง ต่อมาได้มีการขุดค้นทางโบราณคดีอีกครั้งหนึ่งเพื่อขยายพื้นที่จัดแสดงและได้พบโครงกระดูกมนุษย์อีก ๓ โครง^๘

ส่วนในเรื่องพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระราชหฤทัยมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ขณะเมื่อมีพระชนมพรรษาเพียง ๑๐ พรรษา โดยตามเสด็จ พระบาทสมเด็จพระ

^๘ สถาพร เทียงธรรม, “การอนุรักษ์หลุมขุดค้นทางโบราณคดีวัดขมิ้น อุทยานประวัติศาสตร์ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี,” ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย พิพิธภัณฑ์สถานโบราณคดี และประวัติศาสตร์ ตามรอยพระบาทสยามบรมราชกุมารี (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗) หน้า ๔๔- ๔๕.

พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ไปประเทศอังกฤษ และทรงมีโอกาสดูพระเนตรพิพิธภัณฑ์และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ประเทศอังกฤษด้วย เมื่อเสด็จฯ กลับประเทศไทย จึงทรงศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ และโบราณคดีที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ที่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังมีพระราชกระแส และพระราชทานแนวพระราชดำริให้กรมศิลปากรพัฒนางานพิพิธภัณฑ์ทั้งด้านการจัดการ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุทางชาติพันธุ์ที่จัดเก็บและการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ การเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการศึกษาและฟื้นฟูการผลิตยารักเพื่อใช้ในการอนุรักษ์

อนึ่ง งานด้านคลังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริสกับข้าราชการผู้ปฏิบัติงานโดยตรงถึงการเก็บรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ว่า กรมศิลปากรควรสร้างพิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่เพื่อจัดของให้เป็นระบบและใช้เป็นสถานที่ศึกษาเปรียบเทียบกับโบราณวัตถุ กรมศิลปากรจึงน้อมรับพระราชดำริดังกล่าวมาดำเนินการ โดยถือเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่ง และได้จัดตั้งคลังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขึ้นภายใต้โครงการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก ซึ่งจะเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่จัดแสดงด้านชาติพันธุ์วิทยา ตั้งอยู่ที่ ตำบลคลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อเป็นคลังกลาง (Central storage) ในลักษณะคลังกึ่งจัดแสดง (Visible storage) ที่มีการจัดเก็บรวบรวมเป็นหมวดหมู่ สามารถมองเห็นได้ กำหนดให้ภัณฑารักษ์ศึกษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรักษาให้ได้ข้อมูลทางวิชาการอย่างถ่องแท้และพัฒนาฐานข้อมูลให้สามารถบริการสืบค้นข้อมูลทะเบียน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุทางชาติพันธุ์ อีกทั้งในอนาคตยังมีโครงการที่จะสร้างอาคารคลังเพิ่มเติมตลอดจนสร้างคลังพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในส่วนภูมิภาคอีกด้วย^๙

จากโครงการตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณเพียงส่วนหนึ่งในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงมีต่องานด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ทรงเป็นดังดวงประทีปส่องทางให้งานด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติมีความเจริญก้าวหน้าสืบมาจนถึงทุกวันนี้ ♦

^๙ สมชาย ณ นครพนม, “บทนำ,” ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย

พิพิธภัณฑสถาน โบราณคดี และประวัติศาสตร์ ตามรอยพระบาทสยามบรมราชกุมารี.

กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗. (จัดพิมพ์ประกอบนิทรรศการพิเศษ

เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย พุทธศักราช ๒๕๕๗ ณ พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร).

กองงานในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. จารึกปราสาทหินพนมวัน.

[ออนไลน์]. สืบเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๑, จาก: http://www.sirindhorn.net/hrh_new/s4_1_1_1.php?id_order=2009-09-22%2014:29:18&bt_id=7.

กองงานในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย

รัตนโกสินทร์ : การปฏิรูปการปกครอง. [ออนไลน์]. สืบเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๑, จาก:

http://www.sirindhorn.net/hrh_new/s4_1_1_1.php?id_order=2010-05-07%2010:03:04&bt_id=7.

กองบัญชาการสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. กองประวัติศาสตร์และโบราณคดีทหาร. “งานโบราณคดี

และประวัติศาสตร์ตามรอยพระบาทสยามบรมราชกุมารี,” ใน วารสารสถาบันวิชาการ

ป้องกันประเทศ ๖, ๑ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗) ๕ - ๙.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. สะพาน: รวมบทความทางประวัติศาสตร์ เล่ม ๒. พระนคร:

แผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. เพราะขอบฟ้ากว้าง: รวมบทความจากคู่มือทัศนศึกษา กอง

ประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. กรุงเทพฯ:

อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๘. (จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพลโทหญิง สมเด็จพระ

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระชนมายุครบ ๔๐ พรรษา ๒ เมษายน

๒๕๓๘).

ดุริยางค์ในราตรี : กลวิธีการประพันธ์ในกวีนิพนธ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ปรีศนิกรณ์ พลายกำเนิด^๑

Pratsaneeporn Phlaykumnerd

ทรงธรรม ปานสุก^๒

Songtham Pansakun

บทคัดย่อ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางภาษา วรรณคดี และศิลปะไทยเป็นอย่างดีตั้งแต่องค์พระเยาว์ ทรงเชี่ยวชาญทั้งหลักภาษา วรรณคดีไทย และการแต่งคำประพันธ์ ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา พระอาจารย์ผู้ถวายการสอนภาษาไทยและภาษา สันสกฤตที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวถึงพระปรีชาสามารถด้านภาษาไทยของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ว่า ทรงเป็นผู้ดำรงรักษามาตรฐานของภาษาไทยได้อย่างดียิ่ง เอกลักษณะที่เด่นชัดของพระองค์ คือ ทรงใช้ภาษาง่าย ๆ ไม่ทรงใช้ศัพท์หรูหราหรือเข้าใจยากดังสะท้อนให้เห็นในบทพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ บทพระราชนิพนธ์ในพระองค์ที่ไพเราะและได้รับการยกย่องนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่บทพระราชนิพนธ์ที่แสดงพระปรีชาสามารถทั้งด้านการแต่งกลอน และความเข้าใจลึกซึ้งด้านเพลงไทยซึ่งวิธีการนำเสนอของพระองค์มีความไพเราะ เปี่ยมด้วยคุณค่าทางวรรณศิลป์ และผสมกลมกลืนระหว่างใจความและทำนองเพลงไทยอย่างไม่มีที่ติ คือบทกวีนิพนธ์ “ดุริยางค์ในราตรี”

ผลการวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ บทพระนิพนธ์นี้ทรงอ้างถึงบทร้องเก่าและทรงนำมาแปลงเป็นส่วนหนึ่งของบทพระนิพนธ์ ปรากฏการใช้ฉันทลักษณ์ในการประพันธ์แบบกลอนสุภาพ สะท้อนสรวรรณคดีแบบไทย ๒ ประเภท คือ เสาวรจนิและสัลลาปังคพิไสย ปรากฏภาพพจน์อุปมา บุคคลวัต อติพจน์ และนาฏกรรมการใช้ภาษา ถือเป็นภาษาในระดับกึ่งทางการ แต่ทรงสรรคำเพื่ออรรถรสในการประพันธ์บทร้อยกรองกวีนิพนธ์นี้มีเนื้อหาที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจและเข้าถึงเจตนารมณ์ของพระองค์ได้อย่างชัดเจน อีกทั้งแก่นเรื่องที่ทรงใช้สื่อสารยังให้แง่คิดและขัดเกลาสังคมได้ดีเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กลวิธีการประพันธ์ ดุริยางค์ในราตรี

^๑ นักภาษาโบราณ สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

Ancient Language Official, National Library of Thailand, The Fine Arts Department

^๒ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

Lecturer, Oriental Language Department, Faculty of Archaeology, Silpakorn University

โครงเรื่อง

การนำเรื่อง: กวีนิพนธ์ “ดุริยางคในราตรี” มีการเปิดเรื่องโดยการพรรณนาฉาก กล่าวคือ เป็นการพรรณนาความงามของธรรมชาติขณะที่เดินท่องไปในป่ายามกลางคืนเพียงคนเดียว การเปิดเรื่องเช่นนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงปูเรื่องราวด้วยฉากการเริ่มต้นเดินตั้งแต่ต้นด้วยอารมณ์ของตัวละครที่เพลิดเพลินและหลงใหลในมนต์เสน่ห์ของธรรมชาติ เพื่อจะส่งผ่านอารมณ์ไปสู่สิ่งที่มากระทบจิตใจขณะเดินลึกเข้าไปเรื่อย ๆ ผ่านคอนคีนจนถึงห้วงอารมณ์สุดท้ายเมื่อรุ่งเช้าของอีกวัน

การดำเนินเรื่อง: สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงใช้การเล่าในมุมมองของตัวละครสมมติ ให้ตัวละครนั้นเป็นผู้ดำเนินเรื่อง โดยเริ่มจากการเดินท่องป่าในยามกลางคืนและชมความงามธรรมชาติเพียงผู้เดียว ทรงใช้ความงามธรรมชาติแทนรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ซึ่งตัวละครเป็นผู้ประสบและลุ่มหลงยึดติดการพรรณนาในช่วงต้นจึงค่อนข้างหนักไปในการให้ภาพความสุข เพื่อที่จะสื่อว่าความหลงใหลที่ตัวละครสัมผัสนั้นทำให้เกิดความสุขอย่างแท้จริง ตัวแปรสำคัญของเรื่องนี่คือ “เสียงขอ” ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเจตนาให้เป็นเสียงจากใครสักคนที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตทั้งสุขและทุกข์มามาก จึงบรรเลงตั้งแต่เพลงเบา ค่อย ๆ ไล่ตัวละครให้ถ่ายทอดอารมณ์ทุกข์ตามบทเพลงไปเรื่อย ๆ จนถึงเพลงที่หนักขึ้นเมื่อเวลาล่วงไปจนคอนคีน และสุดท้ายคือตอนใกล้รุ่ง ทำนองเพลงในเวลานี้จึงบีบคั้นอย่างที่สุดเพื่อส่งอารมณ์ไปให้ถึงจุดจบของเรื่อง

ปมของเรื่อง: “ดุริยางคในราตรี” มีปมสำคัญของเรื่องคือความลุ่มหลงที่ดูเหมือนมีความสุขแท้ที่จริงตัวละครมีความสุขและสะท้อนอารมณ์ตามเสียงดนตรีที่ได้ยินออกมาเรื่อย ๆ กวีนิพนธ์เรื่องนี้ปมของเรื่องไม่ใช้การตัดสินใจของตัวละครเช่นวรรณกรรมอื่น ๆ แต่เป็นความรู้สึกที่บีบคั้นหัวใจตลอดการเดินทางอารมณ์เข้าไปในป่า

วิกฤต: เหตุการณ์ที่บีบคั้นจนถึงขีดสุดของกวีนิพนธ์เรื่องนี้ คือ เสียงขอที่บรรเลงเพลงพญาโศกตอนใกล้รุ่ง เพลงพญาโศกนั้นเป็นตัวแทนของการส่งอารมณ์ที่เศร้าที่สุดมากระทบใจตัวละคร ตัวละครจึงถ่ายทอดความรู้สึกผ่านวรรคที่ว่า “โอวันใดไม่ประสบพบพักตรา เหมือนว่าไฟผลาญลาญดวงใจ” ซึ่งนับว่าถ่ายทอดความรู้สึกของผู้ที่ระลึกถึงคนรักได้ชัดเจน ว่าหากวันใดที่ไม่ได้เจอหน้ากัน ความโศกเศร้านั้นถาโถมราวกับไฟที่มอดไหม้ไปทั่วหัวใจ

จบเรื่อง: การจบเรื่องของกวีนิพนธ์เรื่องนี้ถือเป็นจุดเด่น และเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้บทพระราชนิพนธ์ได้รับการยกย่องว่าเป็นฝีมือการประพันธ์ชั้นครู เนื่องจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงใช้วิธีการแต่งตลกกลับอารมณ์ของผู้ฟังอย่างฉับพลันดังบทสุดท้ายที่ว่า “เพลงขอเบาเสียงเปลี่ยนทาง วังเวงอยู่กลางป่าใหญ่ เสียงขอขาดเสียงชะงักไป สายขอขาดในทันที”

แก่นเรื่อง/แนวคิด

บทกวีนิพนธ์ “ดุริยางค์ในราตรี” นี้ ทรงพระราชนิพนธ์โดยวางโครงเรื่องไว้ว่า ชีวิตของมนุษย์มักหลงติดอยู่กับรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ซึ่งหากมองผ่าน ๆ จะเหมือนมีความสุข แต่แท้ที่จริงแล้วเป็นความทุกข์ที่เกิดจากความลุ่มหลงและเป็นภัยต่อชีวิต ทรงสื่อเรื่องรูป รส กลิ่น เสียงผ่านบทประพันธ์ เช่น ในวรรค “ชมรุกขฉายาเปลิดเปลิน” (รูป) “รสรื่นชื่นหว่างทางเดิน” (รส) “หอมกลิ่นอุณปารাত্রีแล้ว” (กลิ่น) “เรไรจักจั่นสนั่นร้อง” (เสียง) จากนั้นทรงใช้ความงามของธรรมชาติในยามราตรี สร้างภาพเหมือนดังไปอยู่ในป่า และได้ยินเสียงขอของใครคนหนึ่งที่มีประสบการณ์ชีวิต ผ่านทั้งความสุขและความทุกข์ การดำเนินเรื่องทรงอ้างถึงบทร้องเก่านำมาแปลงเป็นส่วนหนึ่งของบทพระนิพนธ์สะท้อนอารมณ์ด้วยเพลงเบา ๆ แล้วค่อย ๆ หนักขึ้นเมื่อเวลาล่วงไปจนมาจบที่ด้วยเพลงพญาโศกในตอนใกล้รุ่งสาง แล้วใช้วิธีแต่งตลกกลับอารมณ์ของผู้ฟังด้วยบทที่ว่า “เพลงขอเบาเสียงเปลี่ยนทาง วังเวงอยู่กลางป่าใหญ่ เสียงขอขาดเสียงชะงักไป สายขอขาดในทันที” ^๓

ฉาก/ตัวละคร

บทกวีนิพนธ์ “ดุริยางค์ในราตรี” ใช้การดำเนินเรื่องโดยมีฉากหลักของเรื่องราวเป็นป่าและธรรมชาติ ในเวลากลางคืนดำเนินไปจนถึงรุ่งเช้าของอีกวัน ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ ฉากในกวีนิพนธ์จะเปลี่ยนไปตาม “เสียงดนตรี” ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงกำหนดให้เป็นตัวแปรสำคัญในการผันอารมณ์ของตัวละคร เข้าสู่ห้วงความรู้สึกต่าง ๆ หลากหลายมิติ เป็นอารมณ์ที่แผ่วเบาเรื่อยไปจนถึงเข้มข้นและบีบคั้น ฉะนั้นฉากที่ปรากฏจะมีฉากหลักเป็นธรรมชาติผืนป่าในเวลากลางคืน และธรรมชาติในรุ่งเช้าของอีกวัน อาจมีฉากสถานที่อื่น ๆ เช่น ห้อง หรือบ้าน แทรกมาตามความรู้สึกชั่วขณะของตัวละคร

“ดุริยางค์ในราตรี” ดำเนินเรื่องโดยถ่ายทอดมุมมองของผู้ประพันธ์ผ่านตัวละคร ซึ่งปรากฏตัวละครเพียงตัวเดียวนั่นคือผู้เล่าเรื่องว่าได้ท่องเที่ยวไปนในป่ายามกลางคืน แล้วพบเจอกับความรู้สึกนึกคิดแบบใดบ้าง ตัวละครที่ทรงนำเสนอเป็นตัวละครแบบกลม คือเป็นตัวละครที่มีมิติ ผ่านประสบการณ์ชีวิตทั้งบวกและลบ มองโลกทั้งในแบบที่ลุ่มหลงจนคิดว่าสิ่งที่พบเจอเรียกว่าความสุข และในแบบที่ตระหนักรู้ว่าโลกใบนี้มอบความทุกข์อะไรแก่เขาบ้าง ทั้งนี้สิ่งเร้าที่มีอิทธิพลอย่างมากกับตัวละครนั้นคือ “เสียงขอ” ที่บรรเลงเพลงไทยและนำเสนออารมณ์ของตัวละครที่สอดคล้องกับท่วงทำนองของเพลงได้อย่างลงตัว

^๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, กาลเวลาที่ผ่านเลย (พิมพ์ครั้งที่ ๓: เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม, ๒๕๕๔) หน้า ๓๐.

รูปแบบและกลวิธีการประพันธ์

๑. การใช้ฉันทลักษณ์

จากบทกวีนิพนธ์ “ดุริยางค์ในราตรี” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงใช้การนำเสนอเนื้อหาด้วยรูปแบบฉันทลักษณ์กลอนสุภาพแต่สอดแทรกฉันทลักษณ์กลอนบทละครในวรรคระดับของบทแรก กล่าวคือ กลอนสุภาพเป็นลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้ถ้อยคำและทำนองเรียบง่ายถือเป็นแม่บทของกลอนทุกชนิด จำนวนของคำในแต่ละวรรคอาจมีตั้งแต่ ๗ – ๙ พยางค์ ตามแต่ใจความและสัมผัสไพเราะ ส่วนกลอนบทละครแต่งขึ้นเพื่อใช้ในการเล่นละคร ต้องอาศัยทำนองขับร้องและเครื่องดนตรีประกอบ จำนวนคำของแต่ละวรรคจึงไม่เท่ากัน อาจมีตั้งแต่ ๖ – ๙ พยางค์ แต่ที่ปรากฏว่าใช้มากที่สุด คือ ๖ พยางค์ จุดเด่นของกลอนบทละครคือ วรรคระดับ จะใช้คำพูดเพียงสองคำ ก็ถือว่าเต็มวรรค โดยลักษณะสัมผัสในวรรคและระหว่างวรรค นิยมใช้แบบกลอนสุภาพ คือแต่งเป็นตอน ๆ พอจบตอนหนึ่ง ขึ้นตอนต่อไปใหม่ ไม่ต้องรับสัมผัสไปถึงตอนที่จบ เพราะอาจเปลี่ยนทำนองตามบทบาทตัวละคร

ดุริยางค์ในราตรีเป็นกวีนิพนธ์ที่ผสมผสานลักษณะเด่นของคำประพันธ์ทั้งสองรูปแบบไว้อย่างลงตัว และไม่เคร่งครัดตามขนบมากนัก กล่าวคือวรรคระดับในบทแรกจะขึ้นต้นด้วย “ราตรี” คือมีเพียงสองพยางค์อย่างกลอนบทละครซึ่งถือว่าเต็มวรรค ส่วนวรรคต่อ ๆ ไปมีจำนวนตั้งแต่ ๖ – ๘ พยางค์อย่างกลอนสุภาพตามแต่สัมผัสคล้องจองและความหมายในแต่ละวรรค

๒. สัมผัส

บทกวีนิพนธ์ “ดุริยางค์ในราตรี” ใช้การส่งสัมผัสระหว่างวรรคตามรูปแบบคำประพันธ์กลอนสุภาพ และส่งสัมผัสในวรรคเพื่อสุนทรีย์ในการอ่าน ในการส่งสัมผัสระหว่างวรรคจะคงรูปแบบตามฉันทลักษณ์กลอนสุภาพ แต่ไม่ได้เคร่งครัดในตำแหน่งพยางค์ที่รับสัมผัสระหว่างวรรค คือคำสุดท้ายในวรรคระดับจะสัมผัสสระกับพยางค์ที่ ๒ – ๓ หรือ ๔ ก็ได้ในวรรครับ ขึ้นอยู่กับความสละสลวยเป็นสำคัญ ส่วนคำสุดท้ายในวรรครับจะสัมผัสสระกับคำสุดท้ายในวรรครอง และคำสุดท้ายในวรรครองอาจสัมผัสสระหรือไม่ก็ได้ในวรรคส่ง มีการแบ่งคำในวรรคตามจังหวะและความหมาย ดังตัวอย่าง

‘ราตรี	รัศมี/จันทร์แจ่ม/เวหา
สว่างส่อง/ต้องไม้/ในพนา	ชมรุก/ฉายา/เปลือกลิน’

จากบทที่ยกมาข้างต้น จะเห็นการส่งสัมผัสที่ไม่เคร่งครัดตำแหน่ง แต่จะเน้นความไพเราะและสอดคล้องในความหมายเป็นสำคัญ หากพิจารณาอีกแง่มุมหนึ่งกวีนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

ยังแสดงให้เห็นความเรียบง่ายของการประกอบความในวรรค คำศัพท์ที่ใช้ไม่ใช้ศัพท์พื้นฐานทั่วไป แต่แสดงพระอัจฉริยภาพทางภาษาในระดับที่ผู้อ่านทั่วไปสามารถเข้าถึงเจตนาได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการสรรคำที่ละเมียดละไมและแสดงนาฏการของธรรมชาติได้อย่างน่าชม

การส่งสัมผัสในวรรคนั้น ถือเป็นจุดเด่นด้านคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ของกวีนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เนื่องจากการส่งสัมผัสในวรรค เป็นการสัมผัสพยัญชนะและสระ ซึ่งไม่ใช่ข้อบังคับหรือขนบตายตัวของการแต่งคำประพันธ์ แต่เป็นกลวิธีที่ช่วยให้บทประพันธ์นั้น ๆ สละสลวยและชวนฟังมากขึ้น กลวิธีการแต่งแบบสัมผัสในวรรคทั้งสระและพยัญชนะจึงไม่ปรากฏบ่อยนักในกวีนิพนธ์ทั่วไป เพราะต้องอาศัยประสบการณ์และความสามารถทางภาษาของกวี ซึ่ง “ดุริยางคในราตรี” ปรากฏกลวิธีการส่งสัมผัสในวรรคเดียวกัน ทั้งสัมผัสสระและพยัญชนะเป็นการสรรคำที่สละสลวยและให้เสียงสัมผัสแพรวพราวสะท้อนนาฏการ จินตภาพ และปฏิภาณกวีอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

‘ขอบรรเลง/เพลง “เทพ/บรรทม”

ร่ำนิว/ประพรม/ทำนองฝัน

บำเรอองค์/ท้าวไท/เทวัญ

ครื่นครื้น/แนวป่า/พนาลี’

จากบทที่ยกมาข้างต้น วรรคระดับ “ขอบรรเลงเพลงเทพบรรทม” พบสัมผัสเสียงสระ /e/ ในคำว่า ‘เลง’ กับ ‘เพลง’ วรรครับ “ร่ำนิวประพรมทำนองฝัน” พบสัมผัสพยัญชนะเสียง /ph/ ในคำว่า ‘พรม’ กับ ‘ฝัน’ วรรครอง “บำเรอองค์ท้าวไทเทวัญ” พบสัมผัสพยัญชนะเสียง /th/ ในคำว่า ‘ท้าว’ ‘ไท’ และ ‘เท’ วรรคส่ง “ครื่นครื้นแนวป่าพนาลี” พบสัมผัสพยัญชนะในคำว่า ‘ครื่น’ กับ ‘ครื้น’ และพบสัมผัสเสียงสระ /a:/ ในคำว่า ‘ป่า’ กับ ‘พนา’

การสรรคำเพื่อให้รับสัมผัสกันในวรรค นอกจากจะเพื่อความสละสลวยของกวีนิพนธ์แล้ว ในด้านความหมายยังช่วยบ่งบอก หรือขยายความให้เห็นภาพชัดเจนอีกด้วย เช่น “บำเรอองค์ท้าวไทเทวัญ” ‘ท้าวไทเทวัญ’ เป็นการใช้คำซ้อนความหมาย ‘ท้าวไท’ และ ‘เทวัญ’ มีความหมายเดียวกันคือ เทพ เทวดา ส่วน “ครื่นครื้นแนวป่าพนาลี” ‘ครื่นครื้น’ เป็นการใช้คำที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกันซ้อนความหมาย เพื่อย้ำให้เห็นภาพชัดเจนว่าเป็นเสียงที่กึกก้องอยู่ทั่วแนวป่า ส่วน ‘แนวป่าพนาลี’ เป็นการใช้คำซ้อนความหมาย ‘ป่า’ และ ‘พนาลี’ มีความหมายเดียวกันคือ บริเวณที่มีต้นไม้ขึ้นหนาแน่นติดต่อกันเป็นผืนใหญ่

๓. รสวรรณคดี

“รส” คือ ปฏิกริยาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นในใจผู้อ่านเมื่อได้รับรู้อารมณ์ที่กวีถ่ายทอดไว้ในวรรณคดีนั้น วรรณคดีตามทฤษฎีรสนี้มีความเห็นว่า วรรณคดีเกิดขึ้นเมื่อกวีมีอารมณ์สะท้อนใจ แล้วถอดถ่ายทอดความรู้สึกนั้น

ออกมาในบทประพันธ์ อารมณ์นั้นจะกระทบใจผู้อ่าน ทำให้เกิดการรับรู้และเกิดปฏิกิริยาทางอารมณ์ เป็นการตอบสนองสิ่งที่กวีเสนอมารสจึงเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจของผู้อ่าน มิใช่สิ่งที่อยู่ในวรรณคดี ซึ่งเป็นเพียงอารมณ์ที่กวีถอดถ่ายลงไว้และเป็นตัวทำให้เกิดรสเท่านั้น^๔

เมื่อผู้อ่านได้รับรู้ภาวะที่กวีแสดงไว้แล้วก็จะเกิดอารมณ์ตอบสนองต่อภาวะนั้น ในทางวรรณคดี สันสกฤตเราเรียกว่า “รส” ซึ่งมีทั้งสิ้น ๙ รส เท่ากับจำนวนภาวะและสัมพันธ์กับแต่ละภาวะ ได้แก่ ศฤงคาร รส - ความซาบซึ้งในความรัก เป็นอารมณ์ตอบสนองภาวะรัก หาสยรส - ความสนุกสนาน เป็นอารมณ์ตอบสนองภาวะขบขัน กรุณารส - ความสงสารเป็นอารมณ์ตอบสนองความทุกข์โศก เราทรส - ความแค้นเคืองเป็นอารมณ์ตอบสนองภาวะโกรธ วีรรส - ความชื่นชมในความกล้าหาญเป็นอารมณ์ตอบสนองภาวะมุ่งมั่นในการต่อสู้ ภูยานกรส - ความเกรงกลัวเป็นอารมณ์ตอบสนองภาวะน่ากลัว พิกัดรส - ความเบื่อระอา ชิงชัง เป็นอารมณ์ตอบสนองภาวะน่ารังเกียจ อัทฤตรส - ความอัศจรรย์ใจเป็นอารมณ์ตอบสนองภาวะน่าพิศวง ศานตรส - ความสงบใจ เป็นอารมณ์ตอบสนองภาวะสงบ

ทฤษฎีรสอีกทฤษฎีหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จัก และนิยมใช้ศึกษาอย่างแพร่หลายปรากฏในหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยคือ การวิเคราะห์รสในวรรณคดีไทย ซึ่ง “รส” ในวรรณคดีไทยนั้นเกิดจากความงามในการสรรคำ น้ำเสียง ลีลาในการประพันธ์ ภาพพจน์ ตลอดจนความงามในเนื้อหา ตำราไทยแบ่งรสแห่งวรรณคดีเป็น ๔ รส ได้แก่

๑. เสาวรณีย์ คือ การเล่าชมความงามของตัวละครในเรื่อง อาจเป็นตัวละครที่เป็นมนุษย์ อมนุษย์ หรือสัตว์ การชมนี้อาจเป็นการชมความเก่งกล้าของกษัตริย์ ความงามของปราสาทราชวังหรือความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง

๒. นารีปราโมทย์ คือ การกล่าวแสดงความรัก ทั้งการเกี้ยวพาราสีกันในระยะแรก ๆ หรือการพรรณนาบทโอโลมปฏิโลมก่อนจะถึงบทสังวาสนั้นด้วย

๓. พิโรธวาทัง คือ การกล่าวข้อความแสดงอารมณ์ไม่พอใจ ตั้งแต่เรื่องเล็กน้อยไปจนถึงเรื่องใหญ่ เช่น ไม่พอใจ โกรธ ตัดพ้อ ประชดประชัน กระบกระเทียบเปรียบเปรย เสียดสี และด่าว่าอย่างรุนแรง

๔. สัลลาปังคพิไสย คือ การกล่าวข้อความแสดงอารมณ์โศกเศร้า อาลัยรักที่ถ่ายทอดผ่านผู้ประพันธ์ไปสู่ตัวละคร

เมื่อพิจารณาบทกวีนิพนธ์ “ดุริยางคิโนราตรี” ในทัศนะของผู้เขียนนั้นตีความว่าเนื้อหาและแนวคิดที่ส่งผ่านบทกวีนิพนธ์ เป็นเรื่องราวในบริบทแบบสังคมไทยและมีวิธีนำเสนออารมณ์อย่างวรรณคดีไทย ผู้เขียนจึงเลือกใช้แนวคิดรสรวรรณคดีแบบไทย มาวิเคราะห์และตีความกวีนิพนธ์เรื่อง “ดุริยางคิโนราตรี”

^๔ กุสุมา รักษมณี. การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต (พิมพ์ครั้งที่ ๒: กรุงเทพฯ: ธรรมสาร, ๒๕๔๙) หน้า ๒๔.

เนื่องจากมีความเหมาะสม สอดคล้องกับเนื้อหาบริบทสังคมและเห็นภาพ “รส” ของกวีนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้อย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

๑. เสาวرنีย์

การกล่าวชมความงามในกวีนิพนธ์เรื่องนี้ ผู้แต่งนำเสนอภาพความงามของธรรมชาติในป่าโดยใช้ดนตรีเป็นตัวดำเนินเรื่องสำคัญในการผันอารมณ์ดังตัวอย่าง

‘หอมกลิ่นนุ่นปารাত্রีตัว ตรลบแนวลำเนาเขาเขิน
รสรื่นชื่นหว่างทางเดิน เหมือนเชิญให้เด็ดดมชมเชย’

จากบทที่ยกมาข้างต้น ผู้แต่งพรรณนาภาพความงามของธรรมชาติในป่า โดยใช้การสัมผัสด้วยกลิ่นในวรรคที่ว่า “หอมกลิ่นนุ่นปารাত্রีตัว” และ “รสรื่นชื่นหว่างทางเดิน” สร้างจินตภาพว่ากลิ่นของดอกนุ่นนั้นหอมตลบไปทั่วป่าเขา สะท้อนภาพความสุขจากการลุ่มหลงในสัมผัสขณะท่องเที่ยวตลอดแนวทางเดิน

๒. นารีปราโมทย์

กวีนิพนธ์บทนี้ไม่พบการกล่าวถึงความรักแบบเกี่ยวพาราสีหรือไอ้โลมปฏิโลม แต่เป็นการแสดงให้เห็นความเสียใจที่เกิดจากความรัก การพรรณนาจึงค่อนข้างไปในทางร่ำพันรำพันมากกว่าไอ้โลมปฏิโลม ซึ่งผู้เขียนตีความว่าสอดคล้องกับรสสัลลาปังคพิไสย

๓. พิโรธาทัง

กวีนิพนธ์บทนี้ไม่พบการใช้ถ้อยคำเสียดสี หรือแสดงความโกรธ ตัดพ้อ ประชดประชัน เนื่องจากเนื้อหาสะท้อนภาพความสุขจากความลุ่มหลงจนเกิดความทุกข์ ลักษณะการใช้ภาษาประชดประชันจึงไม่ปรากฏในกวีนิพนธ์บทนี้

๔. สัลลาปังคพิไสย

การใช้ถ้อยคำแสดงความโศกเศร้า อาลัยรัก ปรากฏในกวีนิพนธ์บทนี้ในลักษณะของความทุกข์ที่เกิดจากความลุ่มหลงและสะท้อนอารมณ์แต่ละช่วงเป็นเพลงไทยตั้งแต่เพลงที่สื่ออารมณ์จากเบาไปจนกระทั่งหนักขึ้น และจบด้วยเพลงพญาโศก ตัวอย่างเช่น

‘เสียงซอคลอเพลง“พญาโศก” ก้องโตรกซอกเขาภูผา
ไฉวันใดไม่ประสบพบพักตรา เหมือนว่าไฟผลาญลาญดวงใจ’

จากบทที่ยกมาข้างต้น ในบาทสุดท้าย แปลงมาจากบทร้องเพลง “พญาโศก” ท่อนที่ว่า ‘ไฉวันใดมิได้พบประสบพักตร้าหวอกจะหักเสียให้ได้หวานอรุณน้ำตาก็ตกในกลายเป็นไฟเผาเรือนรอนชีวิ..’ ประพันธ์โดย พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) กวีใช้เสียงเพลงไทยเป็นตัวดำเนินเรื่อง โดยในช่วงต้นของกวีนิพนธ์จะใช้เพลงที่ค่อนข้างเบา เพื่อสื่ออารมณ์ที่เหมือนสุขแต่แฝงเศร้าที่ละนิด เมื่อดำเนินเรื่องถึงเพลง

“พญาโคก” ผู้แต่งสะท้อนภาพของความโศกว่าก็กก้องและแทรกซอนไปจนตลอดแนวหา ตัวละครระลึกถึงคนรักว่าหากวันใดที่ไม่ได้เจอหน้ากัน ความโศกเศร้านั้นถ้าโถมรากับไฟที่มอดไหม้ไปทั่วหัวใจ

การใช้ภาษา

๑. ภาพพจน์

ภาพพจน์ เป็นการใช้อ้อยคำสำนวนโวหารที่ทำให้ผู้อ่านนึกเห็นเป็นมโนภาพ หรืออ้อยคำที่เรียบเรียงอย่างมีชั้นเชิงเป็นโวหาร มีเจตนาให้เกิดต่อความคิด ความเข้าใจของผู้ฟังถ่ายทอดอารมณ์และก่อให้เกิดจินตนาการได้ลึกซึ้งกว่าการบอกเล่าอย่างตรงไปตรงมา

ภาพพจน์ที่ใช้ในการสื่อสารมีหลากหลายประเภท จากกวีนิพนธ์ “ดุริยางคในราตรี” ปรากฏภาพพจน์ที่สำคัญและเด่นชัด ๔ ประเภท คือ

๑. อุปมา เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งโดยธรรมชาติแล้วมีสภาพที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกันและใช้คำที่มีความหมายว่า เหมือนหรือคล้ายเป็นคำแสดงการเปรียบเทียบ เพื่อเน้นให้เห็นจริงว่า เหมือนอย่างไร ในลักษณะใด ได้แก่ คำว่า เหมือน เสมือน ดัง คล้ายดุษ ประหนึ่ง ปาน เพียง ราว เทียบ เทียม เช่น เฉก ดังตัวอย่าง

‘ลมอวลระคนปนกลิ่น

ดั่งประทีปเสาวรภัยอบเนย

ลมโบกต้ององค์ลงรำเพย

ลมเอยเคยถนอมกล่อมใจเรา’

จากบทที่ยกมาข้างต้นทรงใช้การเปรียบเทียบถึงลมที่อวลอวลเคล้ากันจนได้กลิ่น ซึ่งกลิ่นนั้น “ดั่งประทีปเสาวรภัยอบเนย” กล่าวคือ กลิ่นที่ลมอวลอวลเคล้ากันนั้น หอมชื่นใจดั่งกลิ่นของเครื่องหอมที่ฟุ้งอยู่บนหมอน โดยใช้คำที่มีความหมายว่าเหมือนหรือคล้าย คือคำว่า ‘ดั่ง’ แสดงการเปรียบเทียบเพื่อเน้นให้ผู้อ่านเห็นภาพว่า ‘กลิ่น’ ที่ได้สัมผัสนั้นมีลักษณะเช่นใด

๒. บุคคลวัต เป็นการเปรียบเทียบโดยนำเอาสิ่งไม่มีชีวิตหรือมีชีวิต แต่ไม่ใช่คนมากล่าวถึงราวกับเป็นคนหรือทำกิจรยาอาการอย่างคน ผู้รับสารจะมองเห็นภาพสิ่งนั้นเคลื่อนไหวทำกิจรยาอาการเหมือนคนมีอารมณ์ความรู้สึก และสามารถสื่อความรู้สึกนั้นมาสู่ผู้รับสารได้ ดังตัวอย่าง

‘ยามดึกเดือนแอบแนบเมฆ

วิเวกมีดสนิทมิวิต

ลมเคยพัดส่งดลเมตรมฤดี

กลิ่นมาลีพลอยจากกลิ่นไป’

จากบทที่ยกมาข้างต้น กวีกล่าวถึงธรรมชาติ คือ ท้องฟ้าและสายลม ซึ่งไม่ใช่สิ่งมีชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์ ให้กระทำกิจรยาเดียวกับมนุษย์ในวรรคที่ว่า “ยามดึกเดือนแอบแนบเมฆ” ทรงสื่อให้ ‘เดือน’

ที่หมายถึงดวงจันทร์นั้นทำกริยาเดียวกับมนุษย์ คือแอบอยู่แนบกับเมฆซึ่งในข้อเท็จจริงดวงจันทร์ไม่สามารถแอบหรือแนบกับสิ่งใดได้ กวีจึงต้องใช้ภาพพจน์บุคคลวัตเพื่อให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพตรงตามเจตนาของกวีมากที่สุด

๓. อติพจน์ เป็นการกล่าวเกินจริงเพื่อย้ำความหมาย ให้ผู้ฟังรู้สึกว่หนักแน่นจริงจังเน้นความรู้สึกให้เด่นชัดและน่าสนใจ โดยไม่เน้นความเป็นจริง เพราะต้องการให้ผู้รับสารเห็นภาพ เกิดความซาบซึ้งและประทับใจ ดังตัวอย่าง

‘เสียงซอคลอเพลง “พญาโคก” ก้องโตรกชอกเขาภูเขา
ไอวันใดไม่ประสบพบพัตตรา เหมือนว่าไฟลาญลาญดวงใจ’

จากบทที่ยกมาข้างต้น ทรงใช้การกล่าวเกินจริงให้เกิดจินตภาพ และเน้นย้ำความรู้สึกของตัวละครในบาทที่ว่า “ไอวันใดไม่ประสบพบพัตตรา เหมือนว่าไฟลาญลาญดวงใจ” เป็นการกล่าวเกินจริงว่า หากวันใดไม่เห็นหน้า ในหัวใจก็เหมือนมีไฟมาเผาเผา เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความทุกข์ทรมานของตัวละครที่ต้องพรากจากคนรัก จึงแทนภาพความเจ็บปวดนั้นด้วยถ้อยคำที่เกินจริง ซึ่งตามข้อเท็จจริงนั้นในหัวใจไม่ได้มีเปลวไฟที่เป็นรูปธรรมมาเผาเผาให้มอดไหม้ได้

๔. นาฏการ เป็นการใช้ถ้อยคำแสดงการเคลื่อนไหวที่สวยงาม เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพเข้าใจ และเกิดจินตนาการตามถ้อยคำที่ถ่ายทอด ดังตัวอย่าง

‘ซอบรรเลงเพลง “เทพบรรทม” รำนี้วประพรมทำนองผัน
บำเรอองค์ท้าวไทเทวัญ ครื่นครันแนวป่าพนาลี’

จากบทที่ยกมาข้างต้น ทรงใช้ถ้อยคำแสดงการเคลื่อนไหวเพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพ ในวรรคที่ว่า “รำนี้วประพรมทำนองผัน” แสดงนาฏการการบรรเลงดนตรีเพื่อถวายเทพ หรือรุกขเทวดาในป่า การใช้คำว่า ‘รำนี้ว’ ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพการตั้งใจบรรเลงเพลง ‘เทพบันเทิง’ ของตัวละครได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

๒. ระดับภาษา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงพระปรีชาทั้งในด้านภาษาและดนตรี ในด้านภาษานั้นทรงเชี่ยวชาญอย่างยิ่งโดยเฉพาะภาษาบาลี สันสกฤต และเขมร ซึ่งทั้งสามภาษานี้ถือเป็นภาษาที่มีอิทธิพลต่อภาษาไทยในฐานะคำยืม และปรากฏให้เห็นจำนวนมากในกวีนิพนธ์ เนื่องจากต้องอาศัยการสรรคำที่สละสลวยได้ความลงในตำแหน่งต่าง ๆ ในคำประพันธ์ บทพระนิพนธ์เมื่อทรงกล่าวถึงเพลงต่าง ๆ จะทรงอ้างอิงตามบทร้องของเก่า นำมาแปลงเป็นบทพระนิพนธ์ ซึ่งพระองค์ทรงเลือกใช้คำที่เข้าใจได้ง่าย เป็นคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตหรือเขมรในภาษาไทย ผู้อ่านจึงสามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างไม่ยากจนเกินไป

ภาพที่ ๑ ภาพปกหนังสือรวมบทพระราชนิพนธ์ “กาลเวลาที่ผ่านไป”

ในด้านดนตรีพระองค์ทรงพระปรีชาอย่างยิ่งโดยเฉพาะ “ซอด้วง” ฉะนั้นกวีนิพนธ์บทนี้จึงนำเสนอเพลงไทยลงไปด้วย โดยให้เพลงแต่ละเพลงเป็นตัวดำเนินเรื่องราว ซึ่งก็คืออารมณ์ที่ตัวละครปล่อยไปตามภาวะที่มากกระทบจิตใจ

กวีนิพนธ์บทนี้มุ่งนำเสนอแนวคิดเรื่องความลุ่มหลงในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ที่ดูเผิน ๆ ราวกับตัวละครกำลังเพลิดเพลินและมีความสุข แต่แท้ที่จริงความลุ่มหลงเหล่านี้ก่อให้เกิดความทุกข์ในใจ ซึ่งเป็นภัยต่อชีวิต เมื่อกวีนิพนธ์นี้มุ่งนำเสนอไปในทางให้ข้อคิด ภาษาจึงเป็นการสรรคำที่สละสลวยแต่สามารถทำความเข้าใจได้ ไม่ใช่วรรณคดีที่วิชาการจนเกินไป ถือเป็นภาษาในระดับกึ่งทางการ เพราะทรงเลือกใช้ภาษาที่สนทนากันในชีวิตประจำวัน แต่สรรเอาคำที่สละสลวยจากภาษาต่างประเทศเพื่ออรรถรสในการประพันธ์บทร้อยกรอง

สรุป

บทร้อยกรองเรื่อง “ดุริยางคในราตรี” เป็นบทพระราชนิพนธ์ที่ไพเราะ แสดงถึงพระปรีชาสามารถทางด้านอักษรศาสตร์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เอกลักษณะที่เด่นชัดของพระองค์ที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ คือ ทรงอ้างถึงบทร้องเก่าและทรงนำมาแปลงเป็นส่วนหนึ่งของบทพระนิพนธ์ นอกจากนี้ยังทรงใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย สะท้อนให้เห็นพระปรีชาสามารถทั้งด้านการแต่งคำประพันธ์ และความเข้าใจลึกซึ้งด้านเพลงไทย ซึ่งวิธีการนำเสนอของพระองค์มีความไพเราะ เปี่ยมด้วยคุณค่าทางวรรณศิลป์ และผสมกลมกลืนระหว่างใจความและทำนองเพลงไทยอย่างไม่มีที่ติ ดังที่ผู้เขียนวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ไว้ว่า มีเนื้อหาที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจและเข้าถึงเจตนารมณ์ของพระองค์ได้อย่างชัดเจน อีกทั้งแก่นเรื่องที่ทรงใช้สื่อสารยังให้แง่คิดและขัดเกลาสังคมได้ดีเป็นอย่างยิ่ง ควรค่าที่นักวิชาการต่างยกย่องพระองค์เป็น “วิศิษฎ์ศิลปิน” คือผู้เป็นเลิศทางศิลปะ ประเสริฐเลิศกว่าศิลปินทั้งปวง และมีคุณูปการต่องานศิลปะและวัฒนธรรมเป็นอย่างสูง ♦

บรรณานุกรม

กุสุมา รัชชมนี. การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร, ๒๕๔๙.

เก๋ แดงสกุล. ราชสุดาอาศิรพาหพิสิฐ แนวคิดเรื่องขัตติยนารีและกลวิธีการใช้คำประพันธ์ในกวีนิพนธ์
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์,
๒๕๕๘.

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. กาลเวลาที่ผ่านเลย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. เชียงใหม่:
ซิลค์เวอร์ม, ๒๕๕๔.

ดวงมน จิตรจำนงค์, ปญชิกา วรรณชาติ และมนตรี มีเนียม. คุณค่าของบทประพันธ์ในรวมบทกวีนิพนธ์
บ้านเก่าของโชคชัยบัณฑิต. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ๔, ๒ (๒๕๕๑)
๗๖ - ๑๐๔.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. สีสรรพวรรณศิลป์. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ, ๒๕๔๒.

วิเชียร เกษประทุม. ลักษณะคำประพันธ์ไทย. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา, ๒๕๕๐.

พระมหากรุณาธิคุณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

บุญเลิศ อรุณพิบูลย์^{๑)}

Boonlert Aroonpiboon

บทคัดย่อ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นผู้ใฝ่รู้และสนพระราชหฤทัยในศาสตร์สาขาต่าง ๆ หนึ่งในศาสตร์ที่สนพระราชหฤทัย คือ เทคโนโลยีสารสนเทศ ทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์สื่อสารเป็นประโยชน์ในการทำงานเป็นอย่างดี นอกจากนี้พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำริให้สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ร่วมกับหน่วยงานความร่วมมือร่วมเสนอโครงการในการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาจัดระบบการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ โครงการด้านเทคโนโลยีการเรียนรู้ eDLTV ซึ่งเป็นโครงการที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพดีขึ้นให้แก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนที่อยู่ในชนบทห่างไกลที่มีก่อบรรยากาศขาดแคลนผู้สอน รวมถึงผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ และโครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกลเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ ที่มีขึ้นเพื่อขยายการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ จากที่เคยทำในระบบ eDLTV ให้อยู่ในแนวทาง Massive Open Online Course (MOOC) ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ขนาดใหญ่ให้เป็นสื่อสาระสำหรับครูในการนำไปใช้สร้างสื่อการสอน และเป็นระบบ e-Learning เพื่อการเรียนรู้ทางไกลสำหรับนักเรียนทั่วราชอาณาจักรผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

คำสำคัญ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เทคโนโลยีสารสนเทศ e-Learning การศึกษาทางไกล

^{๑)} ผู้อำนวยการฝ่ายบริการความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)

เป็นที่ประจักษ์กันชัดเจนว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นผู้ใฝ่รู้และสนพระราชหฤทัยในศาสตร์สาขาต่าง ๆ และทรงนำความรู้ที่ได้นั้นมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อพสกนิกรและประเทศ หนึ่งในศาสตร์ที่สนพระราชหฤทัย คือ เทคโนโลยีสารสนเทศ ทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์สื่อสาร ให้เป็นประโยชน์ในการทรงงานได้เป็นอย่างดี ดังพระราชดำรัสในงาน “ไอทีเฉลิมพระเกียรติ” วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๓๘ ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพฯ ความตอนหนึ่งว่า

“... เราควรมีหลักในการใช้เทคโนโลยีอย่างรอบคอบในทางสร้างสรรค์
ไม่ใช่เป็นทาสของสิ่งที่เราจัดทำขึ้น ...”

เมื่อมีผู้น้อมเกล้าฯ ถวายเครื่องคอมพิวเตอร์ กอปรกับเป็นช่วงเวลาทรงงานเกี่ยวกับข้อมูลหลายเรื่อง เช่น เชื้อน พื้นที่ทำกินของราษฎร การรับฎีกา เป็นต้น อีกทั้งการที่ได้ตามเสด็จพระราชดำเนินสมเด็จพระราชบิดาเพื่อทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในหลาย ๆ พื้นที่ ทำให้ทรงเรียนรู้เรื่องแผนที่ การสำรวจด้วยภาพถ่ายทางอากาศ ระบบดาวเทียม สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีจึงทรงใช้คอมพิวเตอร์เพื่อช่วยการทรงงานด้านต่าง ๆ

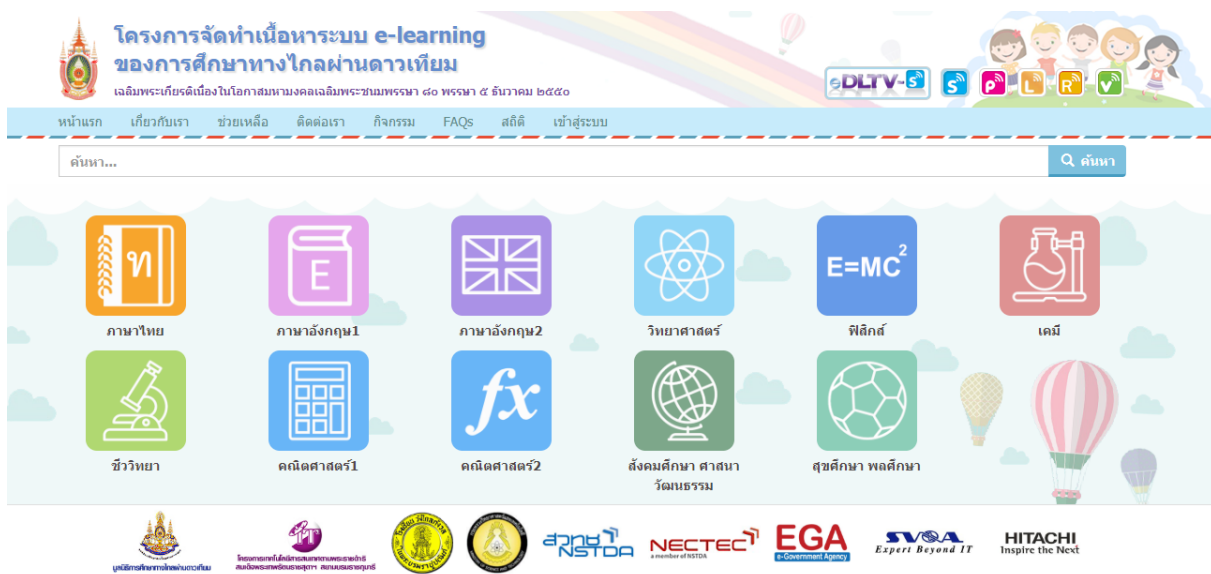
ในฐานะที่ทรงเป็น “พระอาจารย์” ที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ทรงใช้คอมพิวเตอร์เพื่อเตรียมเอกสารการสอน การใช้คอมพิวเตอร์นอกจากจะช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องความถูกต้องและรวดเร็ว ยังช่วยในประเด็น “การเก็บเอกสาร” และแก้ไขปัญหาเอกสารสูญหายด้วยระบบสำรองข้อมูล

นอกจากนั้นยังทรงใช้อินเทอร์เน็ตอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอีเมล รวมทั้งทรงค้นข้อมูลอันมีประโยชน์ต่อการเตรียมการสอน และโครงการพระราชดำริ

พระมหากรุณาธิคุณด้านเทคโนโลยีการเรียนรู้ eDLTV

ตลอดระยะเวลาที่ล่วงเลยผ่านมา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริ ให้แก่กลุ่มหน่วยงานในสังกัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมเสนอโครงการการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาจัดระบบการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งพระราชทานพระราชทรัพย์ในการดำเนินโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยทรงเป็นองค์ประธานกรรมการโครงการฯ ด้วยพระองค์เอง หนึ่งในกิจกรรมสำคัญที่ดำเนินการภายใต้โครงการฯ คือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ให้แก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนที่อยู่ในชนบทห่างไกลที่มีกสบปัญหาขาดแคลนครูผู้สอน รวมถึงผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ อาทิ ผู้พิการ ผู้ต้องขัง เด็กป่วยในโรงพยาบาล ฯลฯ ตัวอย่างโครงการที่ได้

ดำเนินการและประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี คือ โครงการระบบศึกษาทางไกลที่มีชื่อเรียกว่า eDLTV ซึ่งทำให้เด็กในชนบทห่างไกลหรือเด็กที่เรียนในโรงเรียนที่ขาดแคลนครูหรือครูจบการศึกษาไม่ตรงกับรายวิชาที่สอน ได้มีโอกาสเรียนผ่านจอทีวีหรือจอคอมพิวเตอร์ ระบบนี้มีการใช้งานอย่างแพร่หลายในระดับสูง (มีผู้ใช้งานประมาณ ปีละ ๒ ล้านครั้ง)

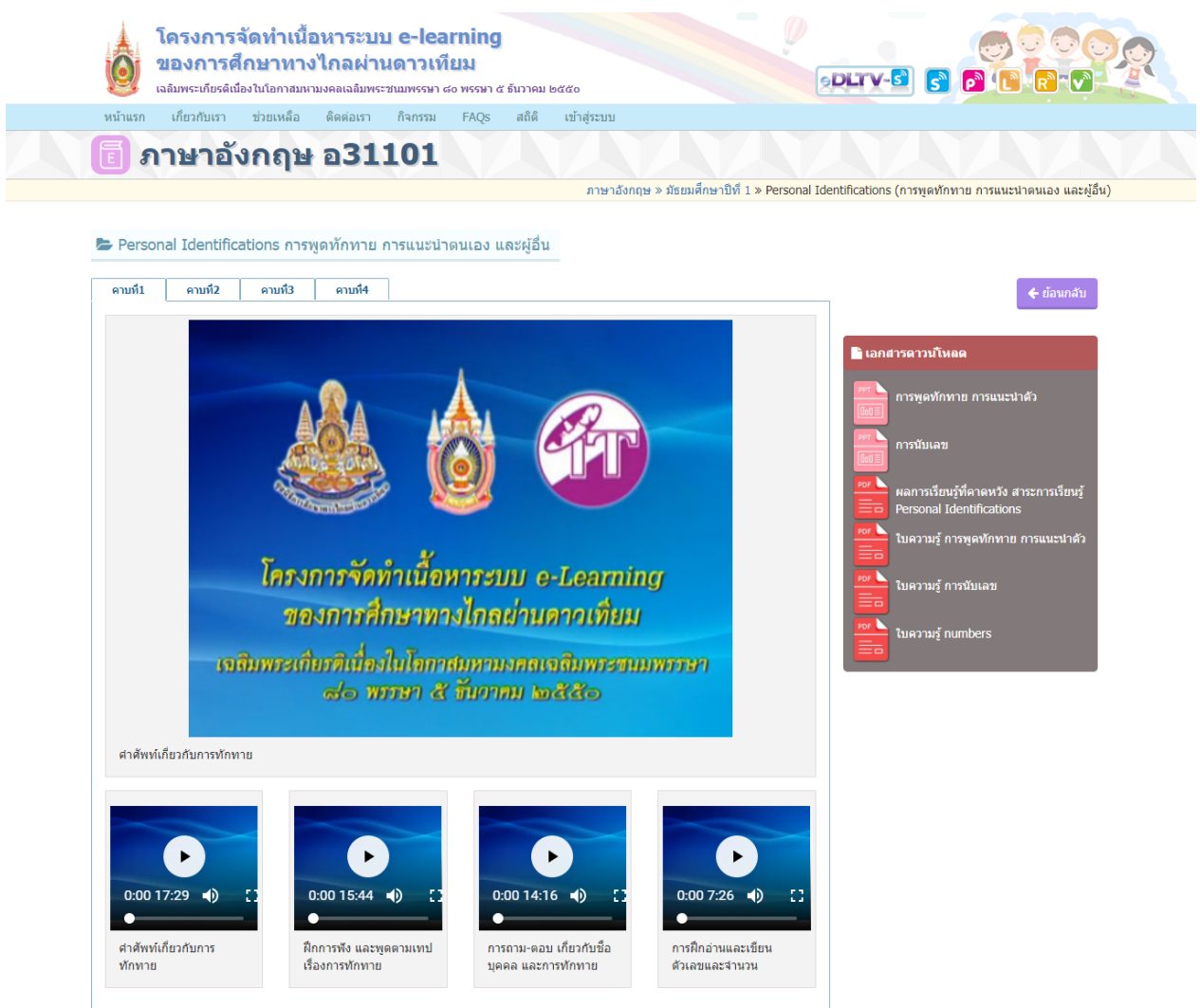

ภาพที่ ๑ เว็บไซต์ eDLTV <http://edltv.thai.net/>

eDLTV คือ โครงการจัดทำเนื้อหา ระบบ e-Learning ของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสสมโภชฉลองพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ เป็นโครงการความร่วมมือของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ร่วมกับโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยการนำเนื้อหาของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมจากโรงเรียนวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มาลงบนระบบ e-Learning เพื่อใช้เผยแพร่แก่โรงเรียนในโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของโรงเรียนในชนบท (ทสรช.) ที่ห่างไกลขาดแคลนครูได้ใช้ประโยชน์ในการสอน สอนเสริม หรือให้นักเรียนได้ใช้ทบทวนบทเรียนภายในโรงเรียนแบบ Off-line และเผยแพร่แบบ On-line ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ให้แก่ ครู นักเรียน และผู้สนใจทั่วไปได้ใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนหรือศึกษาเพิ่มเติม

เนื้อหาใน eDLTV ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ อาทิ วิดีทัศน์

ใบความรู้ ใบงาน แบบทดสอบ ที่จัดทำขึ้นโดยคณะครูจากโรงเรียนวังไกลกังวล เพื่อออกอากาศทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม นอกจากนี้คณะครูและนักเรียนจากกลุ่มโรงเรียนในโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของโรงเรียนในชนบท (ทสรช.) ได้จัดทำเนื้อหาเพื่อใช้งานในระบบ e-Learning ของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ทั้งนี้สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) รับผิดชอบดูแลระบบให้บริการเผยแพร่ในรูปแบบ Off-line และ On-line ผ่านทางอินเทอร์เน็ต

โครงการจัดทำเนื้อหาในระบบ e-learning ของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
เฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสสมโภชฉลองพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

หน้าแรก เกี่ยวกับเรา ช่วยเหลือ ติดต่อเรา กิจกรรม FAQs สถิติ เข้าสู่ระบบ

ภาษาอังกฤษ อ31101

ภาษาอังกฤษ > มัธยมศึกษาปีที่ 1 > Personal Identifications (การพูดทักทาย การแนะนำตนเอง และผู้อื่น)

Personal Identifications การพูดทักทาย การแนะนำตนเอง และผู้อื่น

คำศัพท์1 คำศัพท์2 คำศัพท์3 คำศัพท์4

โครงการจัดทำเนื้อหาในระบบ e-Learning ของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
เฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสสมโภชฉลองพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

คำศัพท์เกี่ยวกับการทักทาย

ฝึกการฟัง และพูดตามบท เรื่องการทักทาย

การถาม-ตอบ เกี่ยวกับชื่อ บุคคล และการทักทาย

การฝึกอ่านและเขียน ตัวเลขและจำนวน

เอกสารดาวน์โหลด

- PPT การพูดทักทาย การแนะนำตัว
- PPT การนับเลข
- PDF ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ Personal Identifications
- PDF ใบความรู้ การพูดทักทาย การแนะนำตัว
- PDF ใบความรู้ การนับเลข
- PDF ใบความรู้ numbers

ภาพที่ ๒ สื่อบทเรียนของ eDLTV นำเสนอทั้งวีดิทัศน์ ใบความรู้ ใบงาน

พระมหากรุณาธิคุณด้านเทคโนโลยีการเรียนรู้ MOOC & OER

เนื่องในโอกาสมหามงคลที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๕ รอบปี พ.ศ. ๒๕๕๘ คณะกรรมการโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริฯ ได้ประสานงานกับหน่วยงานที่มีบทบาทในการส่งเสริมหรือจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อเชิญร่วมเสนอโครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกลเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ ขึ้น เพื่อขยายการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ จากเดิมที่อยู่ในระบบ eDLTV ให้อยู่ในแนวทาง Massive Open Online Courses (MOOC)^๒ เพื่อให้ได้สื่อสาระครบทุกสาระวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งสาระเนื้อหาอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นระบบออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ขนาดใหญ่ ส่งเสริมการเรียนรู้ทางไกลผ่านอินเทอร์เน็ตสำหรับเด็กและเยาวชนไทยทั่วราชอาณาจักร โดยผลที่จะได้รับของโครงการประกอบด้วย

- ๑) คลังเก็บภาพ คลิปวิดีโอ แผนภาพ ฟังมโนทัศน์ แบบทดสอบ เกมการศึกษา สื่อแอนิเมชัน เพื่อใช้ในการศึกษา ที่ครูทุกคนสามารถเข้าถึง นำมาปรับปรุง และเอาไปใช้งานโดยไม่ละเมิดกฎหมายลิขสิทธิ์
- ๒) คลังเก็บบทเรียนจำนวนมากที่พร้อมใช้โดยนักเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา สายอาชีพ และบุคคลทั่วไป ซึ่งจัดระบบให้สอดคล้องกับหลักสูตรการสอน และเพื่อการดำเนินชีวิต (เนื้อหาเพื่อการดำเนินชีวิต อาจจะไม่ระบุชัดเจนในหลักสูตรการศึกษา ได้แก่ เทคนิคการทำอาหาร เทคนิคการอ่านหนังสือ เทคนิคการจัดกระเป๋าเดินทางสำหรับเด็ก/เยาวชนเมื่อต้องไปค่าย มารยาทที่ควรรู้ก่อนเดินทางไปต่างประเทศ การกรอกแบบฟอร์มใบ ตม. และเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัย ที่อาจจะต้องปรับตัวเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่น การใช้สมาร์ทโฟนหรือ อินเทอร์เน็ต การหาสถานที่บนแผนที่ เป็นต้น)

^๒

Massive Open Online Course หรือ MOOC เป็นการจัดระบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพสูงและมีคุณภาพ

เกือบเท่าการเรียนในห้องเรียน เปิดใช้แล้วในหลายสถาบัน เช่น มหาวิทยาลัยเยล (oyc.yale.edu) สถาบันเทคโนโลยีแห่งแมสซาชูเซตส์ (ocw.mit.edu) ให้นักเรียนฟรีจากทั่วโลกชมได้ฟรี

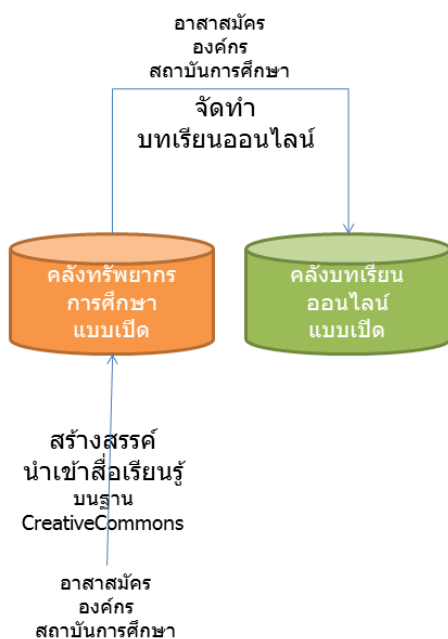

ภาพที่ ๓ แผนภาพแสดงระบบ OER

ภาพที่ ๔ แผนภาพแสดงระบบ MOOC

นอกจากนี้โครงการยังมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนไทยทั่วประเทศ ให้สามารถเข้าเรียนในระบบทั้งในชั้นเรียนและนอกเวลาเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา ครูที่ร่วมโครงการสามารถคัดเลือกผลงานสร้างสรรค์แบบดิจิทัลเข้าลงทะเบียนเพื่อให้นักเรียนใช้งานได้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งได้ทราบถึงความนิยมของบทเรียนที่สร้างขึ้น นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถติดตามความก้าวหน้าของการเรียน และยังสามารถใช้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพของสื่อสาระออนไลน์ของครูแต่ละคน เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาความดีความชอบของครูได้โดยการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อันเป็นการลดความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่ด้อยโอกาส

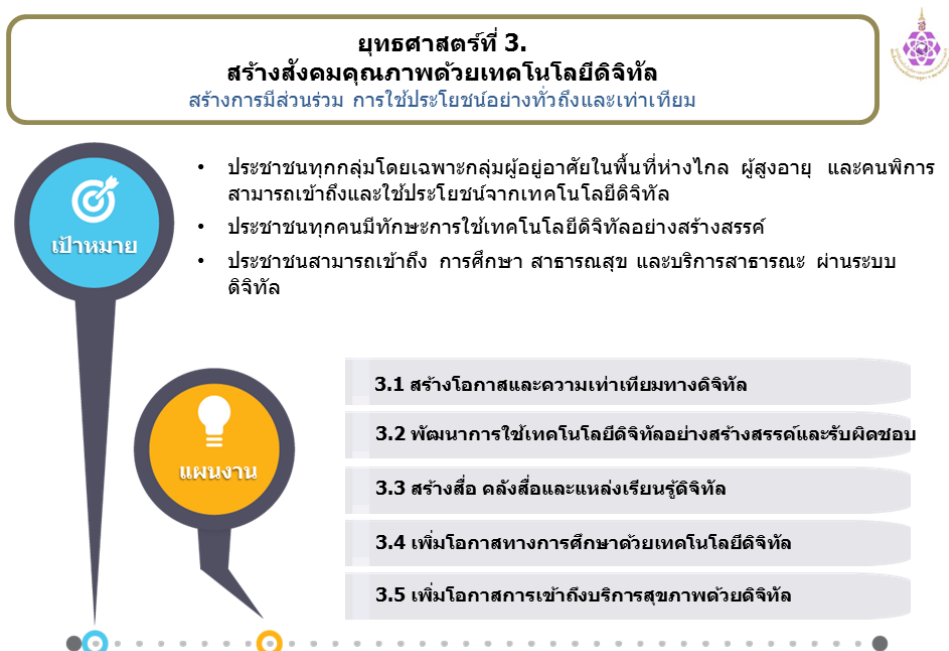

สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- เนื้อหาจากทุกภาคส่วน
 - ครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษา
 - ประชาชนชาวบ้าน
 - ผู้ทรงวุฒิเฉพาะทาง
 - หน่วยงาน/องค์กร
- รองรับผู้เรียนทุกกลุ่ม
 - นักเรียน นักศึกษา
 - ครู อาจารย์
 - ผู้ปกครอง ผู้สนใจทั่วไป
 - เกษตรกร และผู้ประกอบการอาชีพทุกภาคส่วน

ภาพที่ ๕ แผนภาพแสดงประโยชน์ของโครงการฯ

อีกทั้งโครงการฯ ยังมีการดำเนินการสอดคล้องกับนโยบายดิจิทัลไทยแลนด์ของรัฐบาล โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ ๓ สร้างสังคมคุณภาพด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลสร้างการมีส่วนร่วม การใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมเพราะโครงการฯ ดำเนินการในรูปแบบของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมและทันสมัยร่วมผสานกำลังของเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน ทั้งระดับหน่วยงาน และประชาชน สร้างสรรค์สื่อคลังสื่อพัฒนาต่อยอดเป็นแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลระบบเปิดที่ตระหนักถึงความสำคัญของกฎหมายลิขสิทธิ์

ภาพที่ ๖ แผนภาพยุทธศาสตร์ที่ 3 ของแผนดิจิทัลไทยแลนด์

โดยสื่อที่ดำเนินการผ่านเครือข่ายความร่วมมือนั้น มีทั้งภาพถ่าย ภาพวาดคลิปอาร์ต ภาพเคลื่อนไหวในรูปแบบ Flash Animation สื่อวีดิทัศน์ สื่อเสียง Infographic เอกสารคู่มือ เอกสารบทความ ดังตัวอย่าง

ภาพที่ ๗ ตัวอย่างภาพวาดพระบรมสาทิสลักษณ์ โดย กลุ่มศิลปินรักพ่อหลวง

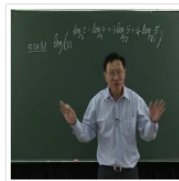
□ คณิตศาสตร์ ฟังก์ชันเอกซ์โพเนนเชียล...

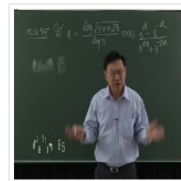
□ คณิตศาสตร์ อณูกรม ep01-7 (รศ.ส...

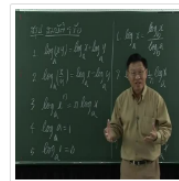
□ คณิตศาสตร์ ดร.โกเมธิต ep07-5 (...)

□ คณิตศาสตร์ ฟังก์ชันเอกซ์โพเนนเชียล...

□ คณิตศาสตร์ ฟังก์ชันเอกซ์โพเนนเชียล...

□ คณิตศาสตร์ ฟังก์ชันเอกซ์โพเนนเชียล...

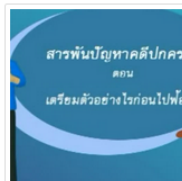
ภาพที่ ๘ สื่อวีดิทัศน์วิชาคณิตศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดย รศ.สมัย เหล่าวานิชย์

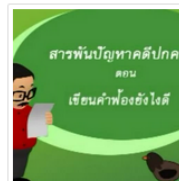
□ การ์ตูน ขุดสารพันปัญหา คณิตปกครอง...

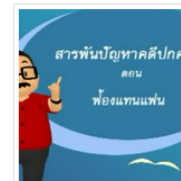
□ การ์ตูน ขุดสารพันปัญหา คณิตปกครอง...

□ การ์ตูน ขุดสารพันปัญหา คณิตปกครอง...

□ การ์ตูน ขุดสารพันปัญหา คณิตปกครอง...

□ การ์ตูน ขุดสารพันปัญหา คณิตปกครอง...

□ การ์ตูน ขุดสารพันปัญหา คณิตปกครอง...

ภาพที่ ๙ สื่อวีดิทัศน์ในรูปแบบการ์ตูนเกี่ยวกับคณิตปกครอง โดย สำนักงานศาลปกครอง

□ สารเคมีต้องห้าม

□ สิ่งมีชีวิตที่เป็นประโยชน์ในนา...

□ ศูนย์บริการชาวนา เพื่อดูคิด...

□ สารเคมีต้องห้าม

□ ศูนย์ข้าว การดำเนินงานของศูนย์...

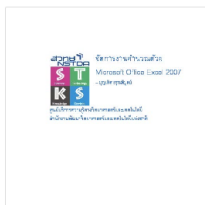
□ ชาวนาขึ้นนา

ภาพที่ ๑๐ เอกสารเผยแพร่ โดย สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว

ทุกสื่อจะมีการให้ข้อมูลกำกับเพื่อสะดวกต่อการนำไปใช้งานทั้งในระดับกลุ่มผู้เรียน ช่างชั้น และกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดการให้ข้อมูลดังนี้

การจัดการงานคำนวณด้วย Microsoft Office Excel 2007

ข้อมูลผลงาน

30 21

การจัดการงานคำนวณด้วย Microsoft Office Excel 2007 is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 Thailand License.

19

หัวข้อเรื่อง : การจัดการงานคำนวณด้วย Microsoft Office Excel 2007

คำอธิบาย : การจัดการงานคำนวณด้วย Microsoft Office Excel 2007

สื่อสำหรับบุคคลประเภท : นักเรียน / นักศึกษา, ครู / อาจารย์, ทั่วไป

ผู้สร้างสรรค์/ผู้แต่ง/เจ้าของผลงาน : บุญเลิศ อรุณพิบูลย์

ผู้สร้างสรรค์ร่วม/ผู้แต่งร่วม/เจ้าของผลงานร่วม : ฝ่ายบริการความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

คำสำคัญ : Spreadsheet, งานคำนวณ, MS Excel, กระดาษทำการ, Microsoft Office Excel 2007, Excel 2007

URL : -

จำนวนภาษาระดับชั้น : ประถมศึกษาปีที่ 5 (ป. 5), ประถมศึกษาปีที่ 6 (ป. 6), มัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม. 1), มัธยมศึกษาปีที่ 2 (ม. 2), มัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม. 3), มัธยมศึกษาปีที่ 4 (ม. 4), มัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม. 5), มัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม. 6), ปริญญาตรี, ปริญญาโท, ปริญญาเอก, ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.), ประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.), ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.), การศึกษามัธยมศึกษา

จำนวนภาษาสาขาวิชาของสื่อ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

จำนวนภาษาถิ่นของสื่อ : หนึ่งสื่อ

ไฟล์ดิจิทัล

- ดาวน์โหลด 1 (1.53 MB)

ทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง

คลังข้อมูลไปป์จากกรมฝน F5 ในโปรแกรม MS Excel
จำนวนผู้เข้าชม (115)

การเพิ่มข้อมูลในเซลล์ของ MS Excel
จำนวนผู้เข้าชม (77)

การใช้งาน Microsoft Office Excel 2007
จำนวนผู้เข้าชม (54)

EDX

ทั้งนี้ยังมีการกำกับสัญญาอนุญาตการใช้งานแบบ Creative Commons ที่ชัดเจน อันจะช่วยลดปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ได้อีกทางหนึ่ง

สัญญาอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์ (Creative Commons License: CC) เป็นสัญญาอนุญาตทางลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่งพัฒนาโดย Hewlett Foundation study องค์กรไม่แสวงกำไร วัตถุประสงค์ของสัญญานี้เพื่อให้เจ้าของผลงานอันมีลิขสิทธิ์สามารถแสดงข้อความอันอำนวยความสะดวกให้สาธารณชนรู้ถึงสิทธิในผลงาน และทราบว่าจะนำงานอันมีลิขสิทธิ์ของตนไปใช้ได้โดยไม่ต้องขออนุญาตและไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยผู้ที่นำผลงานไปใช้ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เช่น อ้างอิงแหล่งที่มา ไม่ใช่เพื่อการค้า ไม่ดัดแปลงต้นฉบับ ทั้งนี้การกำหนดสัญญาอนุญาต มีทั้งหมด ๖ แบบ ดังนี้

Attribution CC - BY

ให้เผยแพร่ ดัดแปลง โดยต้องระบุที่มา

Attribution CC - BY -SA

ให้เผยแพร่ ดัดแปลง โดยต้องระบุที่มาและต้องเผยแพร่งานดัดแปลงโดยใช้สัญญาอนุญาตเดียวกัน

Attribution CC - BY -ND

ให้เผยแพร่ โดยต้องระบุที่มา แต่ห้ามดัดแปลง

Attribution CC- BY -NC

ให้เผยแพร่ ดัดแปลง โดยต้องระบุที่มาแต่ห้ามใช้เพื่อการค้า

Attribution CC- BY - NC - SA

ให้เผยแพร่ ดัดแปลง โดยต้องระบุที่มาแต่ห้ามใช้เพื่อการค้าและต้องเผยแพร่งานดัดแปลงโดยใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกัน

Attribution CC- BY - NC -ND

ให้เผยแพร่ โดยต้องระบุที่มาแต่ห้ามดัดแปลงและห้ามใช้เพื่อการค้า

พระมหากรุณาธิคุณดังกล่าว เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย ดังพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ความว่า “...การจัดการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสในปัจจุบันและอนาคตคงต้องมีหลายแนว เพราะเป็นโลกสมัยโลกาภิวัตน์ต้องเปิดกว้างหลาย ๆ อย่าง ต้องมองดูว่าในต่างประเทศเขาเป็นอย่างไร มีปรัชญาความคิดค่านิยมทั่ว ๆ ไปเป็นอย่างไร ไม่ใช่เฉพาะของกลุ่มหรือที่เราจะไปให้ความช่วยเหลือเท่านั้น ไม่ใช่ความเมตตาแต่เฉพาะพวกเราคนอื่นข้างเขา...” ♦

บรรณานุกรม

- โครงการจัดทำเนื้อหา ระบบ e-Learning ของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสสมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓ กันยายน ๒๕๖๑, จาก: <http://edltv.thai.net/index.php?mod=Message&op=aboutus>.
- โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. **เจ้าฟ้าอทิรัตน์ราชสุดา สารสนเทศ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์ดี, ๒๕๕๖.
- โครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกล เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓ กันยายน ๒๕๖๑, จาก: https://oer.learn.in.th/internal_menu/detail/113.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **ครีเอทีฟคอมมอนส์**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓ กันยายน ๒๕๖๑, จาก: <https://th.wikipedia.org/wiki/ครีเอทีฟคอมมอนส์>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **สมเด็จพระเทพฯ เจ้าฟ้านักพัฒนา**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๘.

บทความพิเศษ

๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑...๑๑๓ ปี หอสมุดแห่งชาติ

กนกอร ศักดาเดช^๑

Kanok-on Sakdadata

บทคัดย่อ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการหอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ก่อนที่หอสมุดแห่งชาติจะครบรอบ ๑๑๓ ปี วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ต้นศตวรรษที่ ๒ แห่งการพัฒนาจากหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครเป็นหอสมุดแห่งชาติ ในศตวรรษที่ ๒ นี้มีการปรับปรุงและพัฒนาอาคารสถานที่ ระบบการจัดเก็บและบริการครั้งใหญ่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๖๐ มีการรื้อถอนอาคารเดิมและก่อสร้างอาคารใหม่สูง ๕ ชั้นเพิ่มอีกหนึ่งอาคาร เปิดให้บริการวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ และต่อเนื่องด้วยการปรับปรุงอาคารเดิมที่เปิดให้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ แล้วเสร็จเปิดให้บริการวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นหอสมุดแห่งชาติมิติใหม่ ที่พร้อมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดสรรพื้นที่รองรับสังคมดิจิทัลที่ผสมผสานได้อย่างเหมาะสม เชื่อมต่อทั้งของเก่าและของใหม่ได้อย่างลงตัว มีระบบห้องสมุดดิจิทัล D-Library บริการสารสนเทศแบบเนื้อหาเต็มผ่านเครือข่าย มีบริการข้อมูลข่าวสารและอ่านหนังสือผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสมาร์ทโฟนทั้ง IOS และ Android รวมถึงการเปิดให้บริการห้องสมุดอัจฉริยะ (NLT SMART LIBRARY) ระหว่างเวลา ๐๗.๐๐ น. – ๒๐.๓๐ น. และเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโครงการห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e Library) ปีที่ ๑๑๓ หอสมุดแห่งชาติจึงเป็น “ชุมทรัพย์แห่งปัญญา” ของคนไทยทั้งประเทศเพื่อสังคมดิจิทัลตามนโยบายประเทศไทย ๔.๐

คำสำคัญ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หอสมุดแห่งชาติ

^๑ ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

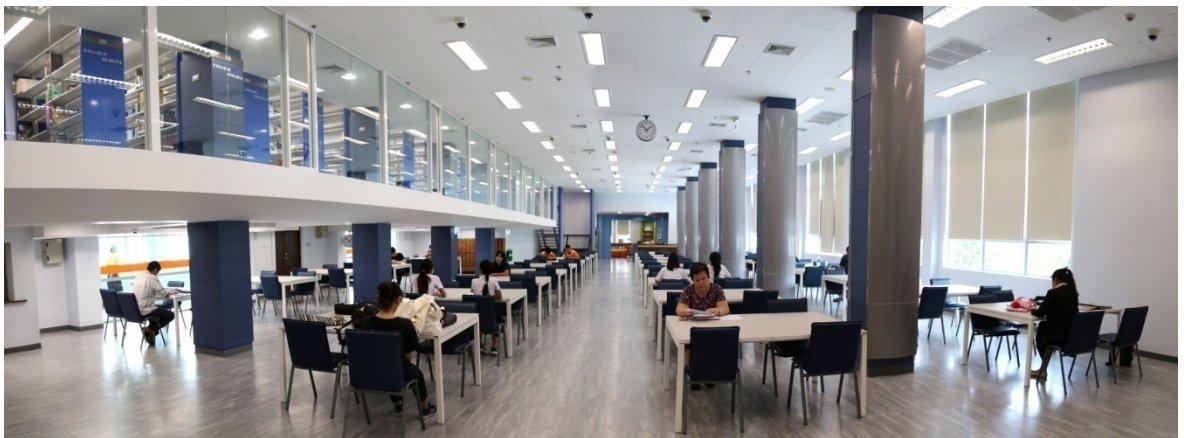
ภาพที่ ๑ หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร

๑๑๓ ปีเป็นต้นศตวรรษที่ ๒ ของหอสมุดแห่งชาติ เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงสถาปนา “หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร” เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๘ และสืบทอดมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๗๖ จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “หอสมุดแห่งชาติ”

เมื่อเริ่มเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒ หอสมุดแห่งชาติได้มีการปรับปรุงและพัฒนาอาคารสถานที่ ระบบการจัดเก็บและบริการครั้งใหญ่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๖๐ แผนงานระยะยาวเป็นเวลาร่วม ๑๐ ปี เริ่มด้วยการรื้อถอนอาคารเดิมคือ อาคารวชิรญาณ (อาคาร ๒) และอาคาร ๓ เพื่อก่อสร้างอาคารใหม่สูง ๕ ชั้น บนพื้นที่เดิมที่รื้อถอน การก่อสร้างอาคารใหม่เริ่มวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ แล้วเสร็จวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ เปิดให้บริการประชาชนวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ จากนั้นหอสมุดแห่งชาติได้เริ่มแผนการปรับปรุงอาคารเดิมที่เปิดให้บริการประชาชนมายาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ และได้รับ

ภาพที่ ๒ อาคารหอสมุดแห่งชาติหลังใหม่

ภาพที่ ๓ อาคารเดิมหลังการปรับปรุง

งบประมาณผูกพันปีงบประมาณ ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐ เริ่มการปรับปรุงอาคารเดิมตั้งแต่วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ แล้วเสร็จวันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ในวาระการปรับปรุงหอสมุดแห่งชาติยังคงมีนโยบาย เปิดให้บริการประชาชนให้ดีที่สุดเท่าที่จะดำเนินการได้ ด้วยข้อจำกัดหลายประการหอสมุดแห่งชาติได้วางแผน การบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศและวางแผนการบริการทั้งหมดบนพื้นที่อาคารใหม่เพื่อรองรับ การบริการ มีการปรับแผนการบริการและการขนย้ายสิ่งพิมพ์ในระหว่างปรับปรุงอาคารเดิมหลายครั้งเพื่อให้ การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและอำนวยความสะดวกประชาชนที่มาใช้บริการ นอกจากการบริหารจัดการ ทรัพยากรสารสนเทศและการบริการแล้ว หอสมุดแห่งชาติยังได้วางแผนด้านมิติการนำเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ในการดำเนินงานห้องสมุด และให้ความสำคัญกับการอ่านหนังสือผ่านเครือข่าย จึงต้อง เร่งรัดการดำเนินงานเพื่อให้ทันกับบริบทความท้าทายจากหอสมุดแห่งชาติประเทศอาเซียนที่มีบางแห่ง ดำเนินการไปแล้ว และกำลังจะพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของภูมิภาค หอสมุดแห่งชาติประเทศไทยต้องเดิน หน้าฝ่าอุปสรรคเนื่องจากใช้งบประมาณจำนวนมากในการปรับปรุงอาคารจึงหาวิธีการดำเนินงานโดยยึดหลัก ประสิทธิภาพสูงที่สุดเพียง เริ่มจากวิเคราะห์ศักยภาพองค์กร และแหล่งทุน ได้ต้นทุนราคาถูกโดย ความสามารถของบุคลากรผสมผสานกับการนำโปรแกรมระบบเปิดมาพัฒนาระบบห้องสมุดดิจิทัลและ เว็บไซต์โดยขอใช้เครื่องมือข่ายของสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ปัจจุบันคือ สำนักงานพัฒนารัฐบาล ดิจิทัล ผลจากการพัฒนาหอสมุดแห่งชาติได้ระบบห้องสมุดดิจิทัล D-Library แล้วเสร็จทันการเข้าร่วม เป็นส่วนหนึ่งของ ASEAN Digital Library ที่เป็นความร่วมมือระหว่างหอสมุดแห่งชาติอาเซียน ปัจจุบันห้องสมุดดิจิทัล D-Library ของหอสมุดแห่งชาติมีทรัพยากรมากกว่า ๑๒,๐๐๐ รายการ

ภาพที่ ๔ ห้องสมุดดิจิทัล D-Library ของหอสมุดแห่งชาติ

นอกจากนี้ยังได้มีการปรับระบบจัดเก็บและบริการ เอกสารโบราณ และมวลทรัพยากรสารสนเทศหายากทุกประเภท ได้แก่ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ สื่อโสตทัศน ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้สามารถรองรับความต้องการในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ หอสมุดแห่งชาติได้เปิดให้บริการครบวงจรทุกมิติภายหลังการแล้วเสร็จของแผนพัฒนาหอสมุดแห่งชาติ ปลายปีที่ ๑๑๒ จึงเป็นปีที่หอสมุดแห่งชาติมีความพร้อมเต็มที่ทั้งอาคารสถานที่ บุคลากร เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมที่นำมารองรับการดำเนินงานและเดินทางพัฒนาการบริการเพื่อสนับสนุนนโยบายประเทศไทย ๔.๐ เสริมสร้างศักยภาพของคนไทยและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการภาครัฐด้วยบริการที่หลากหลาย หอสมุดแห่งชาติจัดให้มีการบริการที่ผสมผสานทั้งของเก่าและของใหม่ได้อย่างเหมาะสม ทรัพยากรสารสนเทศหายากทุกประเภทมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ และมีการนำมาจัดทำเป็นดิจิทัลอ่านได้ผ่านห้องสมุดดิจิทัล D-Library มีบริการข้อมูลข่าวสารและอ่านหนังสือผ่านสมาร์ตโฟนทั้ง iOS และ Android มีการจัดซื้อระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ใหม่ ๆ ให้บริการอ่านออนไลน์ทั่วประเทศ มีฐานข้อมูลวารสาร หนังสือพิมพ์ และนิตยสารออนไลน์จากทุกมุมโลกให้บริการ หอสมุดแห่งชาติก้าวผ่านปีที่ ๑๑๒ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริการของหอสมุดแห่งชาติสามารถรองรับความต้องการของผู้ใช้บริการในทุกมิติ ตามนโยบายประเทศไทย ๔.๐ เราจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง หอสมุดแห่งชาติ “ชุมทรัพย์แห่งปัญญา” ของคนไทยทั้งประเทศ

การก้าวสู่ปีที่ ๑๑๓ เป็นการก้าวที่มีความสำคัญ เป็นประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญยิ่งอีกวาระหนึ่งของหอสมุดแห่งชาติ และเป็นอีกหนึ่งหน้าประวัติศาสตร์ของวงการห้องสมุดประเทศไทย เนื่องด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการหอสมุดแห่งชาติ วันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ตั้งแต่ เวลา ๑๔.๐๖ น. จนถึงเวลาโดยประมาณ ๑๙.๔๕ น. จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับ การทอดพระเนตรความเจริญก้าวหน้ากิจการของหอสมุดแห่งชาติ เช่น เอกสารโบราณ หนังสือและการจัดการหนังสือหายากที่สืบทอดมาตั้งแต่ครั้งหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร หนังสือนานาชาติที่มีมากกว่า ๕๐,๐๐๐ เล่ม จาก ๖๓ ประเทศ การทำระบบหนังสือภาษาถิ่นประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาจีนให้ค้นได้ การอนุรักษ์และสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศ การแปลงข้อมูลเข้าสู่ระบบดิจิทัล การค้นคืนรายการทรัพยากรสารสนเทศที่จัดเก็บเป็นไมโครฟิล์ม ซีดี ดีวีดี ด้วยระบบฐานข้อมูล และ QR Code การบริการพิเศษ ISBN ISSN จัดแจ้งการพิมพ์ รวมถึงนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่หอสมุดแห่งชาติจัดไว้บริการ นับเป็นขวัญและกำลังใจที่สูงสุดสำหรับบุคลากรหอสมุดแห่งชาติที่ได้ร่วมรับเสด็จฯ ทุกคนพร้อมใจและสมัครสมานสามัคคีร่วมกันทำงานอย่างหนักเพื่อให้งานหอสมุดแห่งชาติก้าวหน้าและงานที่

ภาพที่ ๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทอดพระเนตรกิจการหอสมุดแห่งชาติ

วันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

ตั้งใจได้ผ่านสายพระเนตรของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ...การก้าวอย่างสู่ปีที่ ๑๑๓
จึงเป็นนิมิตรหมายอันดียิ่งของหอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดแห่งชาติปีที่ ๑๑๓ วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เปิดศักราชใหม่ด้วยการเปิดบริการ
“NLT Smart Library” ณ อาคารด้านหน้าหอสมุดแห่งชาติวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อขยายเวลาการเปิด
บริการหอสมุดแห่งชาติเป็นเวลา ๐๗.๐๐ น. – ๒๐.๓๐ น. ขยายเวลาเพิ่มจากเดิมรองรับความต้องการของ
ผู้ใช้บริการด้วยระบบหนังสือจอง และเพื่อสร้างห้องสมุดที่ประยุกต์แนวคิดต้นแบบห้องสมุดในยุคดิจิทัล
เช่น ห้องสมุดไร้หนังสือ ห้องสมุดมนุษย์ ห้องสมุดที่มีความหลากหลายในการจัดสรรพื้นที่ และแนวโน้ม
ห้องสมุดแห่งอนาคตในยุคดิจิทัลอาจเป็นห้องสมุดที่ไม่ต้องมีขนาดใหญ่แต่ตอบสนองทุกความต้องการของ
วิถีชีวิตคนในยุคดิจิทัลได้ครบถ้วน NLT Smart Library เป็นห้องสมุดต้นแบบที่ใช้ในการศึกษา วิจัย และ
พัฒนาระบบบริการของหอสมุดแห่งชาติรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติของห้องสมุดแห่งอนาคต

NLT Smart Library เป็นห้องสมุดอาคารเอกเทศชั้นเดียวกระจกโล่งเปิดรับแสงสว่างจากธรรมชาติ
มองเห็นภูมิทัศน์ด้านหน้าติดถนนสามเสน จึงสะดวกต่อการใช้บริการ มีการจัดบริการด้วยพื้นที่ขนาดไม่ใหญ่
ที่สามารถรองรับการใช้พื้นที่ได้หลากหลายตามความต้องการ มีไวไฟรองรับบริการการอ่านทรัพยากร
สารสนเทศดิจิทัลทุกประเภท อ่านสิ่งพิมพ์ในระบบห้องสมุดดิจิทัล D – Library ที่มีทั้งเอกสารโบราณ
หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์หายากที่หอสมุดแห่งชาติแปลงจากต้นฉบับเข้าสู่ระบบ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์
ออนไลน์เป็นหนังสือใหม่ที่หอสมุดแห่งชาติจัดหาไว้บริการสามารถอ่านได้ทั้งภายในและภายนอกหอสมุด
แห่งชาติ วารสาร นิตยสาร และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่ผู้ใช้บริการสามารถลงทะเบียนใช้บริการได้ที่หอสมุด
แห่งชาติและนำกลับไปอ่านที่บ้านได้ มีหนังสือมนุษย์พร้อมบอกเล่าเรื่องราวที่ได้รับความสนใจตามความ
ต้องการของทุกคน และจัดเป็นสถานที่อ่านหนังสือผ่าน QR Code ที่มีทีมบรรณารักษ์คัดสรรมาไว้ให้เปิด
อ่านและจัดเก็บไว้ในสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต อุปกรณ์พกพาส่วนตัวของผู้ใช้บริการนำกลับไปอ่านได้ทุกที่
ทุกเวลาแบบสะดวกสบายไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้ผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาห้องสมุด
ดิจิทัล D-Library และการนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาบริการ ทำให้หอสมุดแห่งชาติได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ
โครงการห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e Library) ของรัฐบาล โดย สำนักนายกรัฐมนตรี
ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล
(องค์การมหาชน) และสำนักหอสมุดแห่งชาติ ร่วมประชุมหารือเพื่อพัฒนาโปรแกรมรองรับไฟล์ข้อมูลดิจิทัล
จากส่วนราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีข้อมูลดิจิทัลให้ประชาชนอ่านได้ทุกที่ทุกเวลา

ภาพที่ ๖ อาคาร NLT Smart Library

ต้นปีพุทธศักราช ๒๕๖๒ หอสมุดแห่งชาติในวันที่มีอายุยืนยาว ๑๑๓ ปี ยังคงเป็นห้องสมุดที่พัฒนาไม่หยุดยั้งพร้อมรับกระแสความเปลี่ยนแปลง มีการจัดสรรพื้นที่สร้างแรงบันดาลใจและจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของคนทุกช่วงวัยตลอดทั้งปี มีการบริการที่ผสมผสานระหว่างเรื่องเก่าและเรื่องใหม่ได้อย่างเหมาะสมมีคุณค่าเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของคนไทยทั้งประเทศต่อไปอย่างไม่มีสิ้นสุด ด้วยวิสัยทัศน์ “หอสมุดแห่งชาติเป็นแหล่งภูมิปัญญาระดับนานาชาติที่มีความทันสมัย และสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรสารสนเทศ มุ่งใช้นวัตกรรมเพื่อการบริการสู่ความเป็นเลิศ” ♦

หอสมุดแห่งชาติประเทศไทย
 ได้ร่วมสร้างพลังใจกับฉัน
 แม้ปณิธานของพ่อจากดินแดน
 ที่วัดทองวัดอยู่ แก่คนเพื่อคน
 ปิ่นมรกต
 ๒๗ เมษายน ๒๕๖๒

หลักเกณฑ์การส่งบทความเพื่อเผยแพร่ วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ

นโยบายการรับบทความเพื่อตีพิมพ์

บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ได้แก่ บทความประเภท บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ซึ่งต้องเป็นบทความที่ได้รับการกลั่นกรอง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ เป็นบทความที่ไม่เคยเผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และ ผู้เขียนบทความอนุญาตให้หอสมุดแห่งชาติเผยแพร่บทความในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล หากบทความไม่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์ ทางกองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนผู้เขียน

การเตรียมต้นฉบับ

๑. เนื้อหา เป็นบทความทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และ ศิลปวัฒนธรรม หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง
๒. ควรระบุ ชื่อบทความ ชื่อผู้เขียนพร้อมตำแหน่งและสถานที่ทำงาน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ ชัดเจน
๓. บทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรมีความยาวอย่างละไม่เกิน ๒๐๐ คำ พร้อมคำสำคัญ
๔. จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word พิมพ์ด้วยตัวอักษร THSarabunPSK ขนาด ๑๖ พ้อยต์ ความยาวไม่เกิน ๑๕ หน้า และใช้เลขไทยในการเขียน ยกเว้นการเขียนชื่อเฉพาะหรือการอ้างอิงที่มี แหล่งที่มาของข้อมูลที่เป็นภาษาอังกฤษให้ใช้เลขอารบิก
๕. ตั้งค่าน้ำกระดาษ ดังนี้ กระดาษกว้าง ๑๘.๕ ซม. ยาว ๒๖ ซม. ขอบบน ๒.๕ ซม. ขอบล่าง ๒.๐ ซม. ขอบซ้าย ๑.๕ ซม. และขอบขวา ๑.๕ ซม.
๖. ควรระบุหมายเลข คำบรรยาย และที่มา (ถ้ามี) ของภาพประกอบ ตาราง แผนภาพ ฯลฯ ที่ใช้ ประกอบบทความ

การอ้างอิงเอกสาร

๑. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้เชิงอรรถอ้างอิงที่แสดงถึงแหล่งที่มาของข้อมูล

ตัวอย่างการเขียนเชิงอรรถอ้างอิง

ในสังคมไทย มีคติความเชื่อเรื่องการสร้างพระเมรุมาศ ซึ่งเป็นสิ่งแสดงพระเกียรติยศในวาระ สิ้นสุดแห่งพระชนม์ชีพที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธและพราหมณ์^๑

^๑ กรมศิลปากร, ๑๐๗ ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๖๑) หน้า ๓๒.

๑.๑ เชิงอรรถสำหรับหนังสือ

^๑ ชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือ, รายการเพิ่มเติม(ถ้ามี) (ครั้งที่พิมพ์, “ชื่อชุดหนังสือ”, อันดับที่ในชุด; สถานที่พิมพ์: ผู้พิมพ์โฆษณา, ปีที่พิมพ์) เล่มที่, หน้าที่.

ตัวอย่าง

^๑ พระยาอนุমানราชชน, แหลมอินโดจีนสมัยโบราณ (พระนคร: คลังวิทยา, ๒๔๙๗) หน้า ๓๐๕.

^๒ Luang Boribal Buribhand and A.B. Griswold, **The Royal Monasteries and Their Significance** (“Thai Culture New Ser.”, No. 2 ; Bangkok: Fine Arts Department, 1959) p.5.

๑.๒ เชิงอรรถสำหรับวารสาร

^๑ ชื่อผู้แต่ง, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร ปีที่, ฉบับที่ (เดือน, ปีที่พิมพ์) หน้าที่.

ตัวอย่าง

^๑ พวงพร ศรีสมบูรณ์, “กรมศิลปากรกับการอนุรักษ์คัมภีร์อัลกุรอาน”, **วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ** ๗, ๑ (มกราคม – มิถุนายน, ๒๕๖๑) หน้า ๔๙.

^๒ Bruce G. Link and Jo C. Phelan, “Conceptualizing Stigma”, **Annual Review of Sociology**. 27 (2001) pp. 363-385.

๑.๓ เชิงอรรถสำหรับวิทยานิพนธ์

^๑ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์, “ชื่อวิทยานิพนธ์” (ระดับของวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัย, ปีพิมพ์) หน้าที่

ตัวอย่าง

^๑ ณัฐกิตติ์ ศิริพงศ์ธาริน, “การขยาสีทธิการแปลของสำนักพิมพ์ไทยออกต่างประเทศ” (วารสารศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๐) หน้า ๑๐.

^๒ Christopher Stewart, “The academic library building in the digital age: A study of new library construction and planning, design, and use of new library space” (Degree of Doctor of Education University of Pennsylvania, 2009) pp. 54.

๑.๔ เชิงอรรถสำหรับสื่ออินเทอร์เน็ต

^๑ ผู้เขียนบทความ. ชื่อบทความ. วัน เดือน ปี ที่เผยแพร่. สืบค้นจาก: แหล่งข้อมูล. (วัน เดือน ปี ที่สืบค้น)

ตัวอย่าง

^๑ คอเลียะ วาจิ. ห้องสมุดดิจิทัล (Digital library). ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๒. สืบค้นจาก: <https://www.l3nr.org/posts/296358>. (๑ เมษายน ๒๕๕๙).

๒. การอ้างอิงท้ายบทความใช้ตามรูปแบบของหอสมุดแห่งชาติกำหนด

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

๒.๑ หนังสือ

ผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีพิมพ์.

ตัวอย่าง

สุนี เลิศแสงกิจ และ พิศิษฐ์ กาญจนพิมาย. ห้องสมุดกับการรู้สารสนเทศ. กรุงเทพฯ: วังอักษร, ๒๕๔๖.

๒.๒ หนังสือแปล

ผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง แปลจาก แปลโดย ชื่อผู้แปล. สถานที่: สำนักพิมพ์, ปีพิมพ์.

ตัวอย่าง

ริซัล, โยเซ. อันล่งละเมิดมิได้ แปลจาก Touch Me Not แปลโดย จิตรารมณ์ ตันรัตนกุล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๘.

๒.๓ วารสาร

ผู้เขียนบทความ. ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร ปีที่, ฉบับที่ (ปีพิมพ์) เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ. ห้องสมุดสีเขียว : ห้องสมุดประชาชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งแรกในประเทศไทย. วารสารห้องสมุด ๖๐, ๑ (๒๕๕๙) ๔๗-๕๖.

๒.๔ วิทยานิพนธ์

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์. ชื่อวิทยานิพนธ์. ระดับของวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัย, ปีพิมพ์.

ตัวอย่าง

นางลักษณ์ ยุทธศิลป์เสวี. สภาพห้องสมุดโรงเรียนนานาชาติในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

๒.๕ หนังสือพิมพ์

ผู้เขียนบทความ. ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์ (วัน เดือน ปี): เลขหน้า.

๒.๖ สื่ออินเทอร์เน็ต

ผู้เขียนบทความ. **ข้อบทความ**. [ประเภทของสื่อที่เข้าถึง]. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี, จาก: แหล่งข้อมูล. ปีที่เผยแพร่.

ตัวอย่าง

กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. **สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา Democratic Socialist Republic of Sri Lanka**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๘, จาก:
<http://sameaf.mfa.go.th/th/country/south-asia/detail.php?ID=11>. ๒๕๕๘.

การส่งต้นฉบับบทความ

ส่งบทความในลักษณะไฟล์เอกสาร Word มาที่ E-mail: rldbkk.nlt@gmail.com หรือทางไปรษณีย์
ที่กองบรรณาธิการวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ กลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด สำนักหอสมุดแห่งชาติ ถนนสามเสน
เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

ใต้ร่มพระบารมี...

๑๑๓ ปี

หอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand

@NLThailand PR

@NLThailand

www.nlt.go.th